



У Мінску зноў абмяркоўваюць праблемы, звязаныя з дзейнасцю Мытнага саюза. Ужо чацвёртая канферэнцыя сабрала зацікаўленых для «сур'ёзнай размовы».



Шлях беларусаў на Маскоўскую біенале быў пакрыты і доўгі. Нягледзячы на тое, што мерапрыемства яшчэ такое маладое, яно паспела ўжо стаць прэстыжным...



Хваробы органаў стрававання — адны з «лідараў» у структуры захваральнасці насельніцтва. Яны таксама пачалі часцей суправаджацца абстрактнымі і небяспечнымі ўскладненнямі.



Выдаецца з 9 жніўня 1917 г.

## ДА ЗІМЫ ГАТОВЫ

Дзеянні ўсіх службаў пры пазаштатных сітуацыях у асенне-зімовы перыяд павінны быць скаардынаванымі

Гэтага запатрабаваў кіраўнік беларускага ўрада Міхаіл Мясніковіч на пасяджэнні Прэзідыума Савета Міністраў, перадае карэспандэнт БЕЛТА.

«Нягледзячы на тое, што пытанне гэта пастаянна разглядаецца, кожны год яно мае сваю спецыфіку — з-за не заўсёды прадуманых пытанняў часам у асенне-зімовы, асабліва зімовы, перыяд мы маем нейкія негатывыя моманты, — звярнуў увагу прэм'ер-міністр. — Як сведчыць вопыт мінулай зімы, іншым часам або службы аказваюцца не гатовы, або іх дзеянні несакардынаваныя». Гэта адмоўна ўплывае на дзейнасць народна-гаспадарчага комплексу. «Таму мы павінны разглядаць не толькі вузлавядчасныя падыходы — што ў энергетыкаў, у камунальшчыкаў або ў абласцях, — а глядзець, як гэта працуе, наколькі ўзгоднена, зладжана праводзіцца», — дадаў кіраўнік урада.

Як далажыў міністр эканомікі Мікалай Снапкоў, падрыхтоўка да бягучага асенне-зімовага перыяду была накіравана на захаванне бесперапыннага забеспячэння спажывоўцаў паліўна-энергетычнымі рэсурсамі і ўстойлівую работу эканомікі ў асенне-зімовы перыяд. «Па выніках аналізу інфармацыі аб праведзенай дзяржаўнымі органамі і арганізацыямі, аб'явіцельствамі і Мінскім гарвыканкамам работе можна гаварыць, што мерапрыемствы ў цэлым выконваюцца ва ўстаноўленыя тэрміны і ў заплаанаваных аб'ёмах», — канстатаваў міністр.

Ствараюцца неабходныя запасы топачнага мазуту, драўнянага паліва, газу ў падземных сховішчах, а таксама паліўных брыкету.

Міністэрствам энергетыкі сумесна з канцэрнам «Белнафтахім» і іншымі зацікаўленымі дзяржаўнымі органамі, уключаючы і рэжымаў энергазабеспячэння народнай гаспадаркі і насельніцтва ў асенне-зімовы перыяд 2013-2014 гадоў ва ўмовах магчымага зніжэння паставак энерганосьбітаў, а таксама ў выпадках магчымага ўзнікнення аварыйных сітуацый і рэзкіх пахалданняў.

Як запэўніў журналістаў кіраўнік Мінжылкамгаса Андрэй Шорац, галіна да зімы гатова. «Падрыхтоўка да гэтай зімы прайшла на даволі добрым узроўні, — адзначыў ён. — Узровень падрыхтоўкі лепшы, чым летас. Мы практычна выканалі заданне на замене цеплавых сетак, нарыхтавана паліва, атрымліваюцца пашпарты гатуюнасці. Усе яны будуць атрыманы да 1 кастрычніка».

Першы намеснік міністра энергетыкі Леанід Шаней дадаў, што ў гэтым годзе створаны рабочыя групы, якія будуць правяраць гатуюнасць аб'ектаў да зімы ў рэгіёнах.

## СКЛАДАНАЕ ПЫТАННЕ І НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ІНТАРЭСЫ

«Пытанне ўступлення ў Мытны саюз вельмі складанае, калі ўлічыць, што ў нас няма агульнай мяжы, але інтарэсы Арменіі прывялі да таго, што мы абавязкова павінны ўступіць у гэты Саюз, які дае нам шмат магчымасцяў для ўзаемадзеяння і супрацоўніцтва», — сказаў Армен ХАЧАТРАН, пасол Арменіі ў Беларусі на прэс-канферэнцыі, прысвечанай 22-й гадавіне Незалежнасці Рэспублікі Арменія.

З'яўляючыся членам Арганізацыі Дагавора аб калектыўнай бяспецы і СНД, знаходзячыся ў адной сістэме ваеннай бяспекі, Арменія палічыла неэфэктыўным ізалявацца ад адпаведнай геаэканамічнай прасторы, патлумачыў пасол. У сувязі з гэтым Арменія паведамляе аб намеры ўступіць у Мытны саюз, а потым удзельнічаць у фарміраванні Еўразійскага эканамічнага саюза.

Дыпламат падкрэсліў, што гэтае рашэнне зыходзіць з нацыянальных інтарэсаў Арменіі і не з'яўляецца адмаўленнем ад дыялогу Арменіі з еўрапейскімі структурамі.

— За мінулыя гады Арменія пры падтрымцы еўрапейскіх партнёраў правяла шэраг сур'ёзных інстытуцыянальных рэформаў, — сказаў Армен Хачатран. — Цяпер Арменія ў гэтым сэнсе значна больш прадукцыйная і канкурэнтаздольная дзяржава, чым раней. Мы намераны і ў будучыні працягнуць гэтыя рэформы.

Пасол расказаў журналістам пра шлях, які зрабіла Арменія за апошнія 22 гады. «Трэба згадаць, што, акрамя вядомых праблем, звязаных з развалам СССР, мы ўступілі на шлях незалежнасці, маючы разбураны спітаксім землятрусам поўнач краіны, уключаючы другі і трэці па велічыні гарады, — нагадаў ён. — З-за спынення атамнай электрастанцыі і перабоў з пастаўкамі энерганосьбітаў краіна аказалася ў глыбокім энергетычным крызісе. Адначасова прыйшлося ўладкоўваць амаль 400 тысяч бежанцаў з Азербайджана і абараняць насельніцтва Нагорнага Карабаха ад фізічнага знішчэння. Арменія аказалася ў блакадзе з боку Азербайджана і Турцыі. Нягледзячы на вялізныя цяжкасці, сёння можна ўпэўнена канстатаваць, што Арменія адбылася як краіна з дэмакратычнай формай кіравання, эфектыўным дзяржаўным кіраваннем і рыначнай эканомікай».

СТАР 2

## У САМЫМ СЭРЦЫ ТЭРЫТОРЫІ «Ч»



Пакінутая вёска Краснаселле — адзін з сімвалаў смутку чарнобыльскай зямлі.

Наведаць 30-кіламетровую зону адчужэння — гэта значыць пабыць у самым сэрцы самага запаведнага беларускага запаведніка. І гэта не таўталогія. Сюды можна трапіць толькі па асаблівым дазvole, прайшоўшы некалькі інстанцый прапускнога рэжыму і мінуўшы два кантрольна-прапускныя пункты. Нават супрацоўнікі з складу абслуговага персаналу не маюць права наведаць тэрыторыю ў нерабочы час. Запаведная асаблівасць зоны адчужэння незвычайная і нават здзіўная — абараняць чалавека ад прыроды. На жаль, ад прыроды, забруджанай выкідамі з узарванай Чарнобыльскай АЭС. Уся ахоўная тэрыторыя літаральна «ўпрыгожана» папераджальнымі паказальнікамі, знакамі і шыльдамі: асцярожна — радыяцыйная небяспека!

Адзін з апошніх узездаў у зону — КПП «Майдан». Калі з дакументамі парадак, перад вамі расчыняюцца магутныя металічныя вароты, і добразычлівы жаночы позірк, нібы добрыя лекі, сулакойвае ваша хваляванне перад дарогай у невядомае. Сустрэча з жанчынамі-вартавымі чарнобыльскай зоны — гэта, бадай, адно з незабыўных уражанняў для ўсіх, хто ўпершыню наведвае тэрыторыю небяспекі. Самі ж вартульніцы ўжо звыкліся са здзіўленымі і запальнымі позіркамі і адказваюць на іх добрымі ўсмешкамі.

СТАР 3



Станцыя дэзакаваўцаў на выезде з 30-кіламетровай зоны ў навуковым гарадку «Бабчыні». Спецыяліст станцыі Ігар КАНАНОК старанна мые аўтамабіль, які адмераў за забруджанай тэрыторыі не адзін дзясяткі кіламетраў.



Людміла ГРЫГАРЭНКА ля варот «Майдана». Шматгадовая праца на пасадзе лесніка-вартавога навучыла яе з вялікай адказнасцю ставіцца да радыяцыйнай небяспекі.

### «Круглы стол» «Звядзі»

## «ВЫЗВАЛЕННЕ: ДУХ ПЕРАМОГІ І ГОРЫЧ СТРАТ»

Неўзабаве краіна адзначыць 70-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 23 верасня 1943 года быў зроблены першы крок на гэтым вялікім шляху. У гэты дзень саветцкія войскі прынеслі мір і глыток жыцця жыхарам горада Камарына — тады раённага цэнтру. Менавіта адсюль, з гэтага крайняга пункта Беларусі, пачала пракладвацца слаўная дарога вызвалення.

Доўгім і цяжкім быў шлях да Перамогі над ворагам. Саветцкія людзі ішлі да яе амаль пяць гадоў. Ішлі, каб перамагчы. І перамаглі. Дзень за днём вызвалілі родную зямлю ад акупантаў.

Вайна... Тама вечная, невычарпальная. Апошняя вайна стала ўсенароднай. Яе героямі быў увесь саветцкі народ. Адна частка саветцкіх людзей біла

ся на фронце, другая кавала Перамогу ў тыле, трэцяя складала баявы рэзерв дзейнай арміі, чацвёртая — змагалася з ворагам у яго тыле.

Прайшло сем дзесяцігоддзяў, а адгалоскі тых падзей і сёння бударажачы людскія сэрцы. Пошукавыя атрады знаходзяць астанкі герояў і іх трафі, неабаякавыя людзі ўвекавечваюць іх подзвіг у помніках, кнігах... І ў той жа час з'яўляюцца тыя, хто аспрэчвае мінулае падзей і подзвіг народа, спрабуе перапісаць гісторыю. І гэта нягледзячы на тое, што кожнага трэцяга свайго жыхара страціла Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны!

Менш за год адзіцца нас ад 70-годдзя гістарычнай падзеі — 3 ліпеня 1944 года. Наша краіна актыўна рыхтуецца годна адзначыць гэтае сапраўды ўсенароднае свята. «Круглы стол» «Звядзі» «Вызваленне: дух Перамогі і горыч страт» таксама набліжае нас да знамянальнай даты.

СТАР 5

### Курсавая розніца

## НА АБРОЦІ НЕ ЎТРЫМАЛІ ЕЎРА

Гэта толькі здаецца, што назіраць за зменамі курсаў розных валют — сумна. Насамрэч вельмі часта здараюцца такія нечаканасці, што можна рамані пісаць. Заява Бена Бернанке, кіраўніка Федэральнай рэзервавай службы ШША, аб тым, што праграму па стымуляванні эканомікі зоршавуць усё ж такі не збіраюцца, адкрыла еўрапейскай валюце шлях да фінансавых вяршынь.

І ў бліжэйшыя адзін-два месяцы змены наўрад ці адбудуцца. Эксперты кажуць, што новы перагляд палітыкі Злучаных Штатаў верагодны не раней за снежань. Для валютнага і фінансавога рынку час немаленкі. Пра нейкую стабільнасць маршч няма сэнсу. Рынак будзе калашмаціць і надалей, бо наперадзе выбары ў Германіі, вырашэнне праблемы з дзярждоўгам ШША. Непакоіць і тое, што сам Бернанке ўжо не будзе ўзначальваць уплывовую структуру: на яго месца прыйдзе пераемнік, а хто — невядома.

Карацей, нават на фоне вельмі супярэчлівых паказчыкаў еўрапейскай эканомікі на гэтым тыдні еўра значна «адрос» — на 240 рублёў (плюс 2%) да 12220. Долар жа застаўся амаль на месцы, — вырас на 10 рублёў (плюс 0,1%) да 9030.

Таксама апошнімі днямі было назіраць працяг нафтаазалежнага росту расійскай валюты. Суведскі рубель падняўся на 9 грашовых адзінак (плюс 3%) да 284,5. Многія аналітыкі лічаць, што праз пэўны час вярта чакаць новага паніжэння «расіяніна».

Уладзіслаў КУЛЕЦКІ.

### «Захад-2013»

## ВУЧЭННЕ СТАРТАВАЛА

Пачалося сумеснае стратэгічнае вучэнне ўзброеных сіл Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі «Захад-2013». Нягледзячы на дажджлівае надвор'е, на беларускіх палігонах гарача.

«Захад-2013» — у першую чаргу, вучэнне абарончага характару, якое пацвярджае курс на боагатунасць і прыхільнасць да саюзніцкіх абавязальстваў з Расійскай Федэрацыяй. З 20 па 26 верасня вайскоўцы пад кіраўніцтвам міністра абароны Рэспублікі Беларусь генерал-лейтэнанта Юрыя Жадобіна і начальніка Генеральнага штаба Узброеных сіл Расійскай Федэрацыі — першага намесніка міністра абароны Расійскай Федэрацыі генерала арміі Валерыя Герасімава прадэманструюць сваю падрыхтоўку і навывікі ў прымяненні групавой войскі ў інтэрэсах забеспячэння ваеннай бяспекі Саюзнай дзяржавы.

Задуму вучэння, якое сёлета праводзіцца і на тэрыторыі нашай краіны, зацвердзіў Галоўнакамандуючы Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь, Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка. Пры вызначэнні задуму цяперашняга вучэння ўлічваліся сучасныя падыходы да прымянення войскі, вопыт узброеных канфліктаў, якія адбыліся ў апошнія гады, мерапрыемствы аперацыйнай падрыхтоўкі, а таксама формы і спосабы прымянення

войскаў, выпрацаваныя ва ўзброеных сілах дзюх дзяржаваў.

У ходзе правядзення вучэння плануецца ўдасканаліць аперацыйную сумяшчальнасць штабоў розных узроўняў, спалучэнне перспектывных сістэм кіравання войскамі і зброяй, апрабаваць новыя статутныя дакументы, распрацаваныя ва ўзброеных сілах Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі, даць практыку камандуючым, камандзірам і штабам у планаванні мерапрыемстваў ваеннага характару па стабілізацыі абстаноўкі і кіраванні войскамі.

— У вучэнні, якое пачалося на беларускай зямлі, удзельнічае каля 12 900 ваеннаслужачых, — зазначылі ў Міністэрстве абароны. — Ад Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь — крыху больш за 10 000 чалавек, ад Узброеных сіл Расійскай Федэрацыі — каля 2500, ад іншых краін — удзельнічае АДКБ — больш за 300 вайскоўцаў. Задзейнічана 350 адзінак бранятанкавай тэхнікі (у тым ліку каля 70 танкаў) больш як 50 адзінак артылерыі і реактывных сістэм залпавага агню, больш за 50 самалётаў і верталётаў.

Асаблівае вучэння ў тым, што ў ім бяруць удзел не толькі вайскоўцы з Беларусі і Расіі, а і з Арменіі, Казахстану, Кыргызстану і Таджыкістану. Яны ўжо звышваюцца беларускія палігоны, каб на практыцы апрабаваць сумеснае выкарыстанне абарончай інфраструктуры.

Вераніка КАНЮТА.

Тама сумеснага стратэгічнага вучэння Узброеных сіл Беларусі і Расіі — «ПАДРЫХТОўКА І ПРЫМЯНЕННЕ ГРУПОВАК ВОЙСКАЎ У ІНТАРЭСАХ ЗАБЕСПЯЧЭННЯ ВАЕННАЙ БЯСПЕКІ САЮЗНАЙ ДЗЯРЖАВЫ».

Тэрміны правядзення: з 20 па 26 верасня.

Месяца правядзення:



6 палігонаў, размешчаных на тэрыторыі Беларусі і Расіі: Гомскі, Асіповіцкі, Абу-Ліноўскі, Барысаўскі, Даманавіцкі.

Калінінградская вобласць Расіі.

Агульная колькасць асабовага складу, які прыме ўдзел у вучэнні на тэрыторыі Беларусі, 12,9 тыс. ваеннаслужачых:

ад Беларусі — крыху больш як 10 тыс. ад Расіі — каля 2,5 тыс.

Тэхніка, якую плануецца задзейнічаць:

- 350 адзінак бранятанкавай тэхнікі, у тым ліку: каля 70 танкаў, больш як 50 адзінак артылерыі і РСЗО, больш як 50 самалётаў і верталётаў, узоры беларускіх беспілотных лятальных апаратаў, сродкі сувязі, радыёлакацыі, радыёнавігацыі і радыёбарачыбы.

Асаблівае вучэння з'яўляцца ўдзел у ім каля 300 ваеннаслужачых з Арменіі, Казахстану, Кыргызстану і Таджыкістану ў рамках вучэння КСАР АДКБ «Узаемадзеянне-2013», якое праводзіцца на агульнай аператыўна-стратэгічнай фоне з вучэннем «Захад-2013».

Крыніца: Міністэрства абароны Беларусі.

© Інфраграфія БЕЛТА

## ХРОНІКА АПОШНІХ ПАДЗЕЙ

### ВЕНЕСУЭЛЬСКАЙ ДЭЛЕГАЦЫІ Ў ААН АДМОВІЛІ Ў АМЕРЫКАНСКІХ ВІЗАХ

Прэзідэнт Венесуэлы выказаў пратэст Вашынгтону пасля таго, як улады ЗША спачатку закрылі сваю паветраную прастору для яго самалёта, а пасля адмовілі ў выдачы віз кіраўніку дэлегацыі гэтай краіны ў ААН Вільмеру Барэнтасу. А былы прэзідэнт Балівіі Эва Маралес і зусім заклікаў усе краіны Лацінскай Амерыкі і Карыбскага басейна ў знак пратэсту байкатаваць Генасамблею ААН.

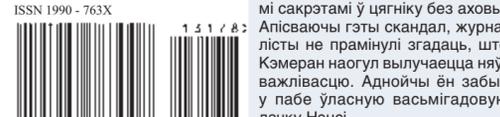
### БРЫТАНСКІ ПРЭМ'ЕР ЗНОЎ ТРАПІЎ У СКАНДАЛ

Брытанскі прэм'ер-міністр Дэвід Кэмеран і яго сакратны кейс (так званы «red box») чарговы раз апынуліся ў цэнтры ўвагі прэсы. У сёння з'явіўся фотаздымак, на якім Кэмеран ляжыць босы на ложку і дэрмале побач з чамаданчыкам, прызначаным для захоўвання звышважных рабочых дакументаў, нават сведчылі пра павышэнне рызык. Але супрацоўнікі Універсітэта Чжэньчжоу пераканаліся: даныя прыкладна 55000 чалавек сведчаць пра адваротнае. З агульнай колькасці ў 2471 чалавек адбыўся інсульт. Аднак вітамін В зніжае канцэнтрацыю гомацыстэіна — малекулы, звязанай са згусненнем крыві. Гэта значыць, ён ратаваў ад інсульту, калі ў чалавек адзначалася высокая канцэнтрацыя вітаміну ў арганізме.

### ПАДРАБЯЗНАСЦІ

## ВІТАМІНАМІ ГРУПЫ В ПРАДУХІЛЯЮЦЬ ІНСУЛЬТЫ

Даследаванні даказваюць: вітаміны В зніжаюць рызык інсульту прыкладна на 7%, піша The Telegraph. Вітаміны гэтай групы можна знайсці ў збожжавых, мясе, печані, тунцы, садавіне (напрыклад, у бананах). А вось у апрацаваных прадуктах, у тым ліку ў хлебце, вітамінаў мала. Таму ўрачы падтрымалі прыём дабавак з гэтым вітамінам. Дагэтуль навукоўцы сумняваліся ў здольнасцях дабавак з вітамінам В прадукціліць інсульты і сардэчна прыступы. Некаторыя даследаванні нават сведчылі пра павышэнне рызык. Але супрацоўнікі Універсітэта Чжэньчжоу пераканаліся: даныя прыкладна 55000 чалавек сведчаць пра адваротнае. З агульнай колькасці ў 2471 чалавек адбыўся інсульт. Аднак вітамін В зніжае канцэнтрацыю гомацыстэіна — малекулы, звязанай са згусненнем крыві. Гэта значыць, ён ратаваў ад інсульту, калі ў чалавек адзначалася высокая канцэнтрацыя вітаміну ў арганізме.



Наўздагон

БІЗНЕС, ПАЛІТЫКА І МАХЛЯРСТВА:

расійскія эксперты аб справе «Уралкалія»

Заява аб фінансавай непаўвазе падлягае аспрэчванню... кампанія «Уралкалія», зроблена Прэзідэнтам Беларусі Аляксандрам Лукашэнкам, выклікала бурную рэакцыю як на рынках, так і ў інфармацыйнай прасторы. Акцыя расійскага мананаліста абвалілася, а бізнес-аналітыкі сталі казаць пра будучую змену ўласніка «Уралкалія» як пра вырашанае справу. Для кампетэнтнага і аб'ектыўнага асвятлення падзей мы звярнуліся да расійскіх экспертаў з пытаннямі пра розныя аспекты гэтай сітуацыі.

Кірыл КОКТЫШ, палітолаг

Бізнес на страхах скончыўся

— Тая інфармацыя, якую агучыў Аляксандр Лукашэнка, цалкам можа адпавядаць рэальнасці. Таму што добра вядома, што для куплі бізнесу ў Рыбалоўлева Керымаў браў крэдыты ў аб'ёме прыкладна 10 мільярдаў долараў, што прыблізна адпавядае той лічбе, якую агучвае Прэзідэнт Беларусі. І вельмі падобна тое, што за тры гады, якія прайшлі з часу, калі быў узят крэдыт, нічога не было зроблена ў плане эканоміі прадпрыемства. Гэта значыць, «мядзведжа» гульня, гульня на паніжэнне курсу акцый — гэта не толькі спосаб зарабіць для топ-менеджмэнту. Дарчы, у расійскіх СМІ называліся сумы значна большыя за тыя, што назваў Лукашэнка: гаворка ішла пра заробак кіраўнікоў «Уралкалія» ў аб'ёме каля 2 мільярдаў долараў. У гэтым плане «мядзведжа гульня» — гэта спосаб і зарабіць, і вырашыць свае фінансавыя праблемы, і панізіць кошт кампаніі з тым, каб потым было лягчэй разбірацца з абавязкамі, іх рэструктурызацыяй і гэтак далей.

У цэлым жа сёння сітуацыя развіваецца дынамічна і пазітыўна. «Уралкалія» змяняе ўладальнікаў. Таму пачынаецца інашэ стратэгія сумесных дзеянняў, у якой новы ўладальнік будзе матываваны зарабляць на прыбытку, а не на страхах. І гэта будзе добрым сігналам для таго, каб аднавіліся кошт калію і кошт кампаніі. Гэта значыць, эканамічныя пытанні якая вырашаюцца досыць лёгка. І можна сказаць, што Беларусь атрымае вырашэнне канфлікту на яе ўмовах. І ў дадзеным выпадку гэта будзе цалкам справядліва.

Інашэ пытанне, што гэтага сітуацыя, калі бізнес спрабуе зарабіць на страхах, выявіла праблему, якая павінна быць вырашана на ўзроўні Мытнага саюза. І гэта — пытанне наступнага этапу развіцця інтэграцыі, на які прыйдзецца адказаць у тым ліку і Беларусі — як краіне, якая яго ўзяла.

Серафім МЯЛЕНЦЕЎ

дырэктар аналітычнага агенцтва «Праектная аналітыка»

«Калійная справа» і барацьба ў расійскім істэблішменце

У кантэксце расійскай палітыкі падзеі вакол «Уралкалія» цалкам упісваюцца ў чуткі пра магчымую адстаўку прэм'ер-міністра Д.Мядзведзева, да асяродку якога былі традыцыйна блізкія С.Керымаў і шэраг іншых дагэстанскіх бізнесменаў. Нагадаю, нядаўна прайшоў арышт цяпер ужо былога мэра Махачкалы, а літаральна ўчора заведзена справа на намесніка міністра адукацыі Дагестана.

Менавіта таму вакол «Уралкалія» пачалася вострая барацьба, у якой, як сцвярджаюць СМІ, актыўны ўдзел бярэ Ігар Сечын. Пасля таго, як Беларусь абвясціла ў міжнародны вышук С.Керымава і пачала пагражаць арыштам актываў кампаніі, ўпершыню ў канфлікт умяшчаўся Уладзімір Пуцін. Важна, што прэзідэнт не стаў абараняць алігархаў, а проста заклікаў да завяршэння канфлікту. На наступны дзень, па чутках, Сулейман Керымаў прадаў свой пакет акцый «Уралкалія» нейкаму пірскаму банку (часцей за ўсё ў СМІ называюць У.Когана). Але пры гэтым у экспертнай і фінансавай супольнасці працягваюцца размовы аб тым, што канчатковыя бенефіцыярыям падзеліць з'яўляецца Ігар Сечын — сам алейбар прэзідэнта Юрыя Кавалючкі, інашэга набліжанага да У.Пуціна бізнесмена. Называліся таксама прозвішчы У.Еўтушэнкава, М.Гурцэрыева і іншыя.

Быццам бы, усе акалічнасці спрыяюць паспяховай уваходжанню Украіны ў асацыяцыю з ЕС. Урад ухваліў праект пагаднення, у экспрэс-рэжыме правёўшы адпаведныя ўнутрыдзяржаўныя працэдурны. Цяпер яго павінен зацвердзіць прэзідэнт Віктар Януковіч, які раней не раз выказваўся на карысць «еўрапейскага шляху». Затым павінна рушыць улад падпісанне або ратыфікацыю пагаднення асобнымі краінамі Еўропы? У прыватнасці, яшчэ вясной 2013 года гаворка ішла аб двайстай у дачыненні

да гэтага кроку пазіцыі Францыі і Германіі. Гэтыя дзве краіны, з'яўляючыся галоўнымі дыягналамі Еўрасаюза, разумеюць, што нават пры прынцыпі Украінай усё ўмоў Еўрасаюза і выйгрышным засваенні ўкраінскіх прастораў еўрапейскімі карпарацыямі, Брусель будзе вымушаны аказаваць Кіеву шатмільярдную дапамогу. Гэта звязана з магчымасцю пазіцыі Расіі, і з неабходнасцю кампенсавання сацыяльнага наступства дэіндустрыялізацыі Украіны. Пацвярджае абгрунтаванасць асцярогі наконнт пазіцыі Францыі той факт, што, напрыклад, паведамленні аб «поўнай гатунасці Парыжа» падтрымаць дагавор аб асацыяцыі з'яўляліся, у асноўным, ва ўкраінскіх, літоўскіх і польскіх крыніцах.

Аднак яшчэ больш важнае іншае пытанне: што ж атрымае Украіна ў выпадку асацыяцыі з Еўрасаюзам і ці варта гэта таго кошту, які неабходна заплаціць? Намеснік дырэктара Інфармацыйна-аналітычнага цэнтру пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксей Мацвілява прывёў кароткі аналіз палажэнняў дагавора. Як адначасна аналітык, «Украіна павінна адпавядаць рашэнням ЕўС у розных сферах, не карыстаючыся пры гэтым правам вырашальнага галасу пры прыняцці гэтых рашэнняў, і нават

не атрымаўшы гарантыі таго, што пытанне аб паўнапраўным членстве можа быць разгледжана ў агляднай будучыні. ...Асабліва агаворваецца, што бакі не маюць мяняць экалагічнае і працоўнае заканадаўства такым чынам, каб атрымаць перавагу ў гандлі і інвестыцыйны (артыкул 291). Іншымі словамі, ва Украіне не будзе магчымасцю атрымаць перавагі, якія вынікаюць з таннасці рабачай сілы або больш нізкіх экалагічных патрабаванняў». Аналагічная сітуацыя складаецца фактычна па ўсіх напрамках супрацоўніцтва Украіны з Еўрапейскім саюзам. І усё гэта пафасна называецца мадэрнізацыяй.

Можна сказаць, што пры ўступленні ў Мытна саюз Украіна таксама не атрымае нічога больш прывабнага. Напрыклад, наша краіна нядаўна сутыкнулася з яркім прыкладам таго, які інтэграцыйныя ініцыятывы выкарыстоўваюцца для рэйдзкіх захопаў актываў («каліяная справа»). Увогуле, далучаючыся да Мытнага саюза, Украіна аказваецца ў «адным акопе» з Беларуссю і Казахстанам і атрымае шырокія магчымасці для прапаноў і навязвання ў рамках інтэграцыйнага ўтварэння новых фарматаў, канкрэтных ініцыятыў і праектаў.



Украінскі ўрад аднаголасна зацвердзіў праект пагаднення з гэтай краінай аб асацыяцыі з Еўрапейскім саюзам. Але чым скончыцца «еўрапейскага адсясе» нашых паўднёвых суседзяў, сцвярджаюць пакуль ніхто не бярэцца.

Пры гэтым сам «Уралкалія» працягвае аспрэчваць любую інфармацыю аб змене ўласніка. Аднак уаўляецца, што Сулейману Керымаву будзе вельмі цяжка захаваць кантроль над актывам, у якога цяпер, да таго ж, з'явіліся фінансавыя праблемы. Заява Аляксандра Лукашэнка аб стратэжнай кампаніі гэтыя праблемы моцна пагоршыла. Таму, верагодна, змена ўласніка ўсё ж такі адбудзецца. І чым хутчэй гэта здарыцца, чым хутчэй адновіцца супрацоўніцтва «Уралкалія» з беларускімі калегамі, тым лепш для абедзвюх баковых краін.

Віктар ЯДУХА, рэдактар раздзела «Вакол Расіі» інфармагенцтва «Росбалт»

Дзе ж пазіцыя Расіі?

З аднаго боку, ідэаю, што беларусы паспрабавалі падмануць — магчыма, з мэтай недружэлюбнага паглынання. З іншага боку, на ступенствы канфлікту нанеслі шкоду не толькі Беларусі, але і ўцягнутай у канфлікт расійскай групойцы бізнес-бюракраты. Я не выключваю, што кіраўніцтва Беларусі, хацела яно таго ці не, апынулася ўцягнутым у перманентны канфлікт паміж крамлёўскімі групамі ўплыву.

Аналагічна (мяркуючы па расійскай інфармацыі) — мы можам казаць, чыя пазіцыя мацней — Беларусі або Расіі. Не таму, што пераходжае нешта, а таму, што пазіцыя расійскага боку наогул не сфармулявана. З беларускага боку — дзяржава, а з расійскага — шматгалоссе. Вось вы пытаецеся — чыя пазіцыя мацней? А вы можаце сфармуляваць пазіцыю расійскага боку? І сказаць наогул, хто ў гэтай сітуацыі з'яўляецца ўмоўным «расійскім бокам»? Пуцін? Дварковіч з Валашыным? Ці, напрыклад, Сечын?..

Гэта увогуле глабальная праблема партнёраў Расіі — зразумець, з кім менавіта ў яе асабе яны маюць справу.

Юры САЛАЗОБАЎ

дырэктар па міжнародных праектах Інстытута нацыянальнай стратэгіі

«Калійная справа» і высновы для еўразійскай інтэграцыі

Тое, з чым мы маем справу сёння, гэта не проста «каліійны канфлікт». У хіміі ёсць паняцце «едкі калій» — тое, што раз'ядае. І гэта прыдатны вобраз у гэтым выпадку. Таму што такі канфлікт падрывае прэстыж, шмат у чым дыскрэдытуе нашу еўразійскую інтэграцыю.

Сітуацыя пакуль яшчэ далёкая ад свайго завяршэння. Мы бачым, што першыя асобы ў Расіі не спяшаюцца са сваімі вердыктамі. Вельмі характэрна, што памочнік прэзідэнта Пуціна, вельмі дасведчаны дыпламат Ушакоў заявіў, што гэта ўсяго толькі канфлікт гаспадарчых суб'ектаў, але не палітычны канфлікт, які ніяк не закранае саюзніцкіх інтарэсы Беларусі і Расіі. Аднак палітычныя выдаткі гэтага канфлікту ўжо ў наяўнасці.

Ідэолаг еўразійскай інтэграцыі Нурсултан Назарбаеў неаднаразова прапаноўваў стварыць Гандлёва-прамысловую палату з трох еўразійскіх дзяржаў для таго, каб прамысловыя, улады, эксперты ўсіх трох краін маглі на адкрытай пляцоўцы фарміраваць тэхнічныя рэгламенты, сумесныя прадпрыемствы і агульныя правілы вядзення гульні ў бізнесе. Такого, на жаль, не адбылося. Цяперашні канфлікт паказвае, што падобная пляцоўка востра неабходна будучыму Еўразійскаму эканамічнаму саюзу.

Што тычыцца беларуска-расійскіх адносін, то ў калійным пытанні нам варта вярнуцца да ранейшай схемы. Пастаўка калійных угнаенняў з'яўляецца адным са стратэгічных бізнесаў для эканомікі Беларусі. Падрываць эканоміку цэлай краіны, а гэта менавіта так успрымае атачэнне Лукашэнка, ніхто не даець.

Юры ЦАРЫК, палітычны аналітык, кіраўнік Беларускай групы развіцця



Юры ЦАРЫК, палітычны аналітык, кіраўнік Беларускай групы развіцця

Бязмежжа

АКНО Ў ЕЎРАЗИЮ

Ад Лісабона да Уладзівастока — без перашкод?

У Мінску зноў абмяркоўваюць праблемы, звязаныя з дзейнасцю Мытнага саюза. Ужо чацвёртая канферэнцыя сабрала зацікаўленых для «сур'ёзнай размовы», кантэст якой вызначае фарміраванне адзінай эканамічнай прасторы. Тым больш пагутарыць ёсць пра што — так і не завяршана ўніфікацыя заканадаўства, не спрошчаны да належнага ўзроўню мытныя працэдурны... Аднак ёсць і пазітыўны моманты: Еўразійская эканамічная камісія хоча прапанаваць Еўрапейскаму саюзу стварыць адзіную транзітную прастору ад Лісабона да Уладзівастока. А ў знешнеэканамічнай дзейнасці Мытнага саюза можа быць укаранёная сістэма «адзінага акна» на працягу бліжэйшых двух гадоў.

Тэорыя

«Выключную каштоўнасць мае для нас больш чым п'яцідзсяцігадовы вопыт Еўрапейскага саюза», — лічыць Аляксандр ШПІЛЕУСКІ, старшыня Дзяржаўнага мытнага камітэта Беларусі. Сапраўды: каб пазбегнуць многіх памылак, варта звярнуцца да вопыту калег, бо наша інтэграцыя ідзе значна больш хуткімі тэмпамі, чым гэта адбывалася ў Еўропе.

Андрэй ТУР, намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта, кажа, што «ў найбліжэйшыя тры гады агульны рынак тавараў будзе дапоўнены агульным рынкам паслуг, капіталу і працы. Паслугі павінны будць прадастаўляцца на ўмовах нацыянальнага рэжыму. Запрацуе адзіны фінансавы рынак. Будзе пашырацца інтэграцыя (як вядома, выказваюць жа-

данне далучыцца Кыргызстан і Армения. — Аўт.)». Аб'яднанне рынкаў, на думку Андрэя Тура, даць адчувальныя вынікі: «Згодна з разлікам, у 2030 годзе гадавы прырост ВУП за кошт стварэння адзінай эканамічнай прасторы для Беларусі можа павялічыцца на 14 мільярдаў долараў, Казахстан — на 12 мільярдаў, Расіі — 75 мільярдаў».

Між іншым, Сюзана АЙГНЭР, намеснік дырэктара па кантролі за захаваннем і садзейнічэнні Сусветнай мытнай арганізацыі, згодна з тым, што ў адпаведнасці з законамі эканамічнай тэорыі, эканамічная інтэграцыя прыводзіць да палепшэння гандлёвых сувязяў паміж членамі арганізацыі. «Акрамя таго, стацтыстычна пацверджана, што пасля аб'яднання адначасна рост эканомікі усіх краін-удзельніц». Таму спадарыня Айгнэр лічыць стварэнне Мытнага саюза «в'ялікім дасягненнем з пэўным выклікам».

Практыка

«Застаюцца яшчэ пытанні па гарманізацыі нацыянальных заканадаўстваў. Патрэбна большая ўніфікацыя», — адзначае Дзіна МАМАШАВА, намеснік старшыні камітэта мытнага кантролю Міністэрства фінансаў Казахстана. З яе вуснаў таксама прагучаў заклік да стварэння інтэграваных мытных тэрыяў (Казахстан ужо гэта зрабіў) і укаранення электроннага дэкларавання.

Прыкладна тое самае кажа Сяргей КАМІЛІЧОНКА, намеснік кіраўніка Федэральнай мытнай службы Расіі. Асобна ён звяртае яшчэ ўвагу на абавязковы ўдзел бізнес-супольнасці ва ўдасканаленні мытнага заканадаўства. «Мы таксама выступаем за спрашчэнне мытных пра-

цэдур. Іх трэба зрабіць больш эфектыўнымі і адначасова павялічыць якасць мытнага кантролю з дапамогай новых тэхналогій», — заявіў Сяргей Камілічонка.

Варыянт вырашэння многіх праблем агучыў Уладзімір ГОШЫН, міністр па мытным супрацоўніцтве Еўразійскай эканамічнай камісіі. Ён сказаў, што сістэма «адзінага акна» ў знешнеэканамічнай дзейнасці Мытнага саюза можа быць укаранёная на працягу бліжэйшых двух гадоў. «Тэрміны будучы залежаць ад хуткасці вырашэння розных пытанняў», — удакладніў міністр. Пры гэтым ён адзначыў, што Казахстан, магчыма, справіцца з гэтым раней. У рэалізацыі праекта па стварэнні сістэмы «адзінага акна» прымае ўдзел не толькі мытна, але і іншыя кантрольныя органы, якія выдаюць розныя ліцэнзіі, дазволы, у тым ліку транспартныя.

«Па звестках Еўрапейскай эканамічнай камісіі ААН, скарачэнне тэрміну правядзення экспертна-імпартных аперацый на 1 дзень прыводзіць да росту міжнароднага гандлю на 4%», — прыводзіць статыстыку Уладзімір Гошын і называе дубляваныя дакумэнты ў працэдур, што сёння назіраецца, «тормазам» развіцця. Вырашыць гэта ўсё можна з дапамогай «адзінага акна», па якім разумеюцца аднаразова падача звестак у стандартызаваным выглядзе праз адзіны канал для таго, каб імі маглі карыстацца ўсе зацікаўленыя дзяржаўныя органы. Паводле слоў Уладзіміра Гошына, гэта дазволіць істотна скараціць часавыя выдаткі гаспадарчых суб'ектаў, эканоміць дзяржаўныя рэсур-



сы і аўтаматызаваць працу, калі рашэнне ў некаторых выпадках, напрыклад, па экспарце простых тавараў, будзе прымаць не інспектар, а камп'ютарная праграма. Таксама ўкараненне сістэмы «адзінага акна» з'дольна дазволіць краінам МС палепшыць свае пазіцыі ў міжнародным рытэйнгу «Вядзенне бізнесу».

Мары

«Еўразійская эканамічная камісія пачала працаваць над трыма вельмі амбіцыйнымі праектамі. Адна з ідэй, якая пакуль яшчэ выношваецца: мы хочам прапанаваць Еўрапейскаму саюзу стварыць адзіную транзітную прастору ад Лісабона да Уладзівастока. Цяпер для гэтага выслепі ўжо ўсе аб'ектыўныя перадумовы. І спадзяюся, што праз пару гадоў нам не трэба будзе пераафармляць ніякія дакумэнты пры пастаўцы тавару як з Еўропы ў наш бок, так і ад нас у Еўропу, гэта значыць, ён будзе ісці па адзіным транзітнім дакумэнце», — паведаміў журналістам Уладзімір Гошын. У першую чаргу маецца на ўвазе аўтаматызаваны транспарт, а таксама чыгуначны.

Аднак, як вядома, грыб не ежа, а капляюць не аджага. Паглядзім, што будзе далей і як практы знойдуць сваю рэалізацыю.

Уладзіслаў КУЛЕЦКІ, фота аўтара

УЗНАГОРДЖАНЫ ОРДЭНАМ МАЦІ

Больш як 80 шматдзетных маці з розных рэгіёнаў Беларусі ўзнагароджаны ордэнам Маці за нараджэнне і выхаванне пяці і больш дзяцей. Акаведны ўказ падпісаў кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка, паведамліў БЕЛТА ў прэс-службе беларускага лідара.

Сярод удастоеных гэтай ўзнагароды сацыяльны работнік Кобрынскага тэрытарыяльнага цэнтру сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Людміла Дуадрук, работніца ААТ «Віцебскаблугатранс» Наталля Калесніківа, настаўніца дзяржаўнай установы адукацыі «Чабатыцкі дзіцячы сад — сярэдняя школа Буда-Кашалёўскага раёна» Галіна Валасевіч.

Ордэнам Маці таксама ўзнагароджаны даярка СВК «Доўрац-Агра» Дзятлаўскага раёна Людміла Акуновіч, пашталён з Хоцімскага раёна Валіяцкіна Арганістава, індывідуальны прадпрымальнік з горада Жодзіна Таццяна Сідор, выкладчык Беларускага дзяржаўнага медыцынскага каледжа Іна Трыфанова.

СКЛАДАНАЕ ПЫТАННЕ І НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ІНТАРЭСЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.) Як у сельскай гаспадарцы, так і ў прамысловасці, не кажучы ўжо пра сферу абслугоўвання, уласнасць дзяржавы ў Армэніі звязана да мінімуму. Эканоміка развіваецца па рыначных механізмах, яе развіццё стымулюецца праз падатковую палітыку, зрэдку — субсідзіраванне, як паведаміў армянскі пасол.

Па выніках 7 месяцаў 2013 года аб'ём прамысловай прадукцыі склаў \$1,6 млрд, аб'ём валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі — \$726 млн, знешнегандлёвы абарот Рэспублікі Армэнія — \$3 млрд, экспарт тавараў — \$825 млн, імпарт — \$2,3 млрд. Вялікая доля ў знешнегандлёвым абароце Армэніі прыпадала на Еўрапейскі саюз — 29,5%. На долю краін СНД — 28,1%.

Знешнегандлёвы абарот паміж Армэніяй і Беларуссю склаў каля \$33 млн, што на 16% больш за паказчык мінулага года. Гандлёвы баланс Армэніі з Беларуссю адмоўны: мінус \$20,7 млн. Беларусь з'яўляецца трэцім партнёрам Армэніі па аб'ёме знешняга гандлёвага абароту сярод краін СНД пасля Расіі і Украіны. У Беларусі ў асноўным экспартуюцца спірт з'яўляе, асцылоскопы, медыцынскае абсталяванне, землі інфузорныя крамяністыя, леквавыя срэды, упакоўваная тара. Экспарт беларускіх тавараў у Армэнію склаў \$24,9 млн з ростам у 15%.

— Армэнія пераадолела складанасці, звязаныя з сусветным фінансавым крызісам, і дэманструе ўпэўнены рост у эканоміцы, — сказаў пасол. — Удасканалваецца сфера прадпрыемліцтва, ствараюцца новыя працоўныя месцы, рэалізуецца буйныя інфраструктурныя праекты, такія як аўтаматычная дарога «Поўнач — Поўдзень» і іншыя. Разам з тым развіваецца культура, адукацыя і спорт. Рэстаўруюцца гістарычныя помнікі. Традыцыйна аслабляе ўвага надаецца адукацыі моладзі.

Вяртаючыся да тэмы армяна-беларускіх стасункаў, Армен Хачатран канстатаваў высокі ўзровень узаемадасцяпу на ўсіх пытаннях. «Дастаткова сказаць, што нашы краіны з'яўляюцца членамі СНД, Дагавора аб зоне свабоднага гандлю, членамі Арганізацыі Дагавора аб калектыўнай бяспецы, — нагадаў ён. — Мы прыкладаем вялікія намаганні для наладжвання супрацоўніцтва ў сферы прамысловай кааперацыі і павялічэнні таваразвароту».

Паміж Армэніяй і Беларуссю дзейнічае значная правая база, якая складаецца з больш чым 60 прававых міждзяржаўных дагавораў і пагадненняў.

Вольга МЯДЗВЕДЗЕВА.

Гродзенскі філіял РУП «Інстытут недзвіжымасці і ацэнкі»

ІЗВЕЩЕТ О ПРОВЕДЕНИИ АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ИМУЩЕСТВА

Table with columns: Наименование, Характеристика, ЛОТ 1. It lists various real estate lots for auction, including residential buildings, warehouses, and land plots, with their respective locations and characteristics.

Table with columns: Местонахождение объекта, Lot disposition on the land plot, Starting price, Sum of bid, Seller, Auction organizer, Auction conditions, Bid closing date, Bid number for listing. It provides details about the auction location, lot details, pricing, and administrative information.

Аукцион состоится 24 октября 2013 г. в 11.00 по адресу: Гродненская область, г. Гродно, ул. Врублевского, 3, 209

К участию в аукционе допускаются физические лица, юридические лица и индивидуальные предприниматели, подавшие организатору аукциона в названный в извещении срок заявление с приложением необходимых документов и внесшие в установленном порядке на указанный в извещении текущий (расчетный) счет сумму задатка, получившие билеты участников аукциона с указанием даты регистрации заявления и заключившие с организатором аукциона соглашение о правах и обязанностях сторон в процессе подготовки и проведения аукциона.

Для участия в аукционе в указанный в извещении срок в Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки» подается заявление на участие в аукционе со следующими документами: заверенная банком копия платежного поручения о внесении суммы задатка на текущий (расчетный) счет, указанный в извещении; юридическим лицом — резидентом Республики Беларусь — копия документа, подтверждающая государственную регистрацию юридического лица; индивидуальным предпринимателем — документ, подтверждающий государственную регистрацию индивидуального предпринимателя, и его копия, которая заверяется организатором аукциона; юридическим лицом — нерезидентом Республики Беларусь — легализованные в установленном порядке копии учредительных документов и выписка из торгового реестра страны происхождения (выписка должна быть подготовлена в течение шести месяцев до подачи заявления на участие в аукционе) либо иное эквивалентное доказательство юридического статуса в соответствии с законодательством страны происхождения; документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, с удостоверенным переводом на белорусский язык.

При подаче документов на участие в аукционе организатору аукциона предъявляются: представителем юридического лица, индивидуального предпринимателя — доверенность (документ, подтверждающий полномочия должностного лица) и документ, удостоверяющий личность этого представителя; физическим лицом — документ, удостоверяющий личность физического лица; представителем физического лица — доверенность и документ, удостоверяющий личность представителя.

Прием заявлений на участие в аукционе со всеми необходимыми документами заканчивается в установленном организатором аукциона день и время, указанные в извещении. Заявления, поступившие после установленного срока, не рассматриваются. Сроком поступления заявления является дата его регистрации в журнале регистрации заявлений на участие в аукционе. Организатор аукциона имеет право снять предмет аукциона с торгов в любое время, но не позднее чем за 3 календарных дня до назначенной даты проведения аукциона, о чем организатор аукциона извещает участников аукциона.

В процессе торгов начальная цена повышается аукционистом до тех пор, пока только один участник согласится приобрести предмет торгов. Данный участник объявляется победителем торгов. Если аукцион признан несостоявшимся в силу того, что заявление на участие в нем подано только одним лицом, предмет аукциона продается этому лицу при его согласии по начальной цене, увеличенной на 5 процентов.

Заявления на участие в аукционе принимаются по адресу: г. Гродно, ул. Врублевского, 3, каб. 209, с 8.30 до 17.30. Последний день приема заявлений — 18 октября 2013 г. до 15.00.

Телефоны для справок: 41-98-32, 41-98-34 — Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки».

...А ГАЛОЎНАЕ — НАВОШТА?



Украінскі ўрад аднаголасна зацвердзіў праект пагаднення з гэтай краінай аб асацыяцыі з Еўрапейскім саюзам. Але чым скончыцца «еўрапейскага адсясе» нашых паўднёвых суседзяў, сцвярджаюць пакуль ніхто не бярэцца.



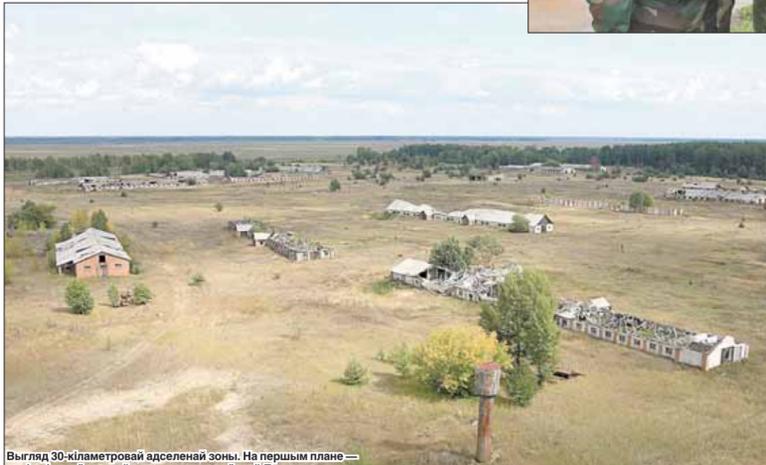
**(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)**

Так, менавіта сёлета спаўняецца 25 гадоў з часу надання тэрыторыі адчужэння статусу запаведніка (створаны быў праз два гады пасля аварыі на ЧАЭС, у 1988 годзе). Зямля, якая звадала наймаверней пакуты, з крыніцы небяспекі зробілася тэрыторыяй загадкавай і таямнічай, каштоўнай у плане новых даследаванняў, эксперыментаў і адкрыццяў. Усё часцей навукоўцы кажуць, што радыяцыйна-экалагічны запаведнік павінен ператварыцца ў навуковую пляцоўку сусветнага ўзроўню. Штодня тут вядуцца маніторынгі экалогіі — глебы, вады, паветра, расліннага і жывёльнага свету. Чвэрць стагоддзя збіраецца бяспечны матэрыял, якога ў сусветнай практыцы яшчэ не было.

Перад наведваннем 30-кіламетровай тэрыторыі я сустраўся з дырэктарам Палескага дзяржаўнага радыяцыйна-экалагічнага запаведніка Пятром КУДАНАМ і вольна даведаўся:

— У запаведніку сёння працуе 740 чалавек — леснікі, вартавыя КПП і работнікі службы аховы, навукоўцы, дазметрысты, абслуговы персанал. Адной з першых функцый запаведніка было забеспячэнне ахоўнасці ад несанкцыянаванага пранікнення на забароненую тэрыторыю (мэты знаходжання былі самыя розныя — паліванне, збор дароў лесу, вынас і вываз бытавых прадметаў) — каб уберачы людзей ад залішняга апраменьвання. Па-ранейшаму адной з першасных задач застаецца зніжэнне ўздзеяння радыяцыі на здароўе персаналу. Адказнасць за гэта ўскладзена

# У САМЫМ СЭРЦЫ ТЭРЫТОРЫІ «Ч»



на аддзел радыяцыйнага кантролю і рэжыму.

У першыя гады шмат высілкаў трапілася на ліквідацыю пажараў, якія ў асноўным узніклі ад наўмысных выпалаў. Але з падтрымкаю дзяржавы вырашаны шэраг важных задач па стварэнні больш надзейнай сістэмы супрацьпажарнай бяспекі. Напрыклад, узведзена 37 металічных назіральных вышак, з якіх тэрыторыя разглядаецца цалкам. Лясныя масівы размежаваны шырокімі разрывамі, якія рэгулярна пераворваюцца. Цяпер у 30-кіламетровай зоне вырыта некалькі дзясяткаў вадаёмаў, дзе можна рабіць тэрміновае дазапраўку пажарных машын. Калі раней выгаралі тысячы гектараў, дык апошнім часам за год узнічае ўсяго 2-3 лакальныя ўзгаранні прыроднага паходжання. Напачатку стварэння запаведніка агнём знішчаліся цэлыя вёскі, як, напрыклад, Даўляды ў Нараўлянскім і Кажушкі ў Хойніцкім раёнах. Цяпер матэрыялы страты ад агню зведзены да мінімуму. Але станючы момант яшчэ і ў тым, што супрацьпажарныя дзеянні не даюць адбыцца другаснаму забруджванню прылеглых да запаведніка і больш аддаленых тэрыторій.

За гэты час адбылося фарміраванне калектыву, створана грунтоўная база для навуковых даследаванняў. Навукоўцы распрацавалі і здзейснілі шэраг ачынных праектаў і праектаў Саюзнай дзяржавы, СНД, выходзяць на сусветны ўзровень. Удзельнічаюць у некалькіх індывідуальных праектах з Нарвегіяй і Германіяй. Рыхтуюцца яшчэ шэраг праектаў па міжнародных праграмах.

Пры падтрымцы МАГАТЭ ўдалося папоўніць навуковыя лабараторыі самым сучасным абсталяваннем. Цяпер лабараторыі лічацца аднымі з лепшых у краіне — у іх з высокай дакладнасцю вымяраецца ўвесь спектр радыёнуклідаў.

Адначасова з навукова-даследнай, запаведнік займаецца і эксперыментальнай работай, вядзе пазабудэтную дзейнасць.

— Выжываць самастойна нам цяпер вельмі складана, — кажа кіраўнік запаведніка. — Але сядзець на шы ў дзяржавы бясконда таксама нельга. Дарэчы, з бюджэту дзяржавы на функцыянаванне запаведніка штогод расходзіцца больш за 5 мільярд даўляраў. У адрозненне ад іншых запаведнікаў, мы не можам праводзіць турыстычную дзейнасць — з-за фактараў рызыкі, але праз міжнароднае супрацоўніцтва пашыраем кантакты. А яшчэ імкнемся забраць грошы гаспадарчай дзейнасцю. 18 гадоў адпрацоўваем сучасныя тэхналогіі атрымання чыстай сельскагаспадарчай і абытковай вады. Дзяля гэтага на ўскраіне запаведнай тэрыторыі было адведзена 700 гектараў зямлі. Спачатку заклалі плодова-костачкавы сад. Пазней разгарнулі эксперыментальныя пчалынікі, які налічвае 80 пчаласям'яў. Каля 15 гадоў таму пачалі разводзіць пародзістых коней. Калі выявілася, што каніну ў рэалізацыю пускаць нельга, сталі займацца племянной конегадоўляй, і сёння маем табун болей за 300 галоў.

Сёлета ад сваіх пчол у запаведніку атрымалі болей за тры тоны мёду. За мёд вырчылі болей за 100 мільянаў



рублёў. Пры тым, што максімальныя затраты па доглядзе пчол склалі ўсяго 40 мільянаў. Першыя гады пчаларства паказалі, што мёд у сотах радыеактыўны, таму пачалі засяваць меданосы на чыстых кавалках глебы — і мёд стаў сапраўды чыстым. Тым не менш пастаянна робіцца кантроль мёду на наяўнасць радыёнуклідаў.

Штогод гаспадарка прадае паўсотні галоў коней — і сельскагаспадарчым арганізацыям, і кумыснай ферме, і мясцоваму насельніцтву таксама.

Зусім нядаўна (не болей за год) прыняты Закон аб ахоўна-прававым рэжыме запаведніка, узмацніў яго ахоўны статус.

— Стала лягчэй па частцы ахоўных працоваў. У нас з'явілася болей працоваў. У насельніцтва — больш абавязкаў, — сказаў Пётр Кудан. — Напрыклад, рака Прыпяць, якая дзеліць тэрыторыю запаведніка, доўга заставалася нейтральнай, плыць па ёй можна было лёгка. Было шмат браханьства, несанкцыянаванага пранікнення на забароненую тэрыторыю. Цяпер знаходзіцца на раз'яд межах запаведніка можна толькі з дазволу адміністрацыі зоны адчужэння.

Важнасць узмацнення ахоўнасці запаведнай тэрыторыі асабліва падтрымліваецца навуковымі супрацоўнікамі, якія назіраюць устойлівасць працягвання рэдкіх відаў жывёл, занесеных у Чырвоную кнігу — бурага мядзведзя, еўрапейскай рысы, барсук, еўрапейскага зубра. З 2007 года ў запаведніку з'явіліся коні Прыжывальскага. Вядучы навуковы супрацоўнік аддзела эка-

НАВІНЫ

ПАДЗЕІ

ФАКТЫ

НАВІНЫ

ПАДЗЕІ

ФАКТЫ

## ГУЛЬНІ ПАРЛАМЕНТАРЫЯЎ. СПАРТЫЎНІЯ 20 верасня ў Маскве пачаліся чвэрцьтыя Міжнародныя парламенцкія гульні, у якіх бяруць удзел беларускія дэпутаты Нацыянальнага сходу.

У першы дзень спартыўнага ўдзелу беларусыя выступілі па вялікім (Вадзім Дзевятоўскі і Эдуард Сянькевіч) і настольным (Аляксей Кузьміч) тэнісе, бадмінтоне (Юген Абаленскі), міні-футболе. 21 верасня беларускія футбалісты сустраўцца ў чвэрцьфінале з камандай Сербіі. У суботу таксама ў барацьбу за прызывыя месцы ўступяць шахматысты.

**Вольга МЯДЗВЕДЗЕВА.**

## «ТАЛЕНАВІТЫЯ РАЗАМ» У Віцебску сёння стартваў усебеларускі фестываль-конкурс сямейнай творчасці «Таленавітыя разам».

На сцэне абласной філармоніі выступаюць творчыя сямейныя ансамблі і нават калектывы з некалькіх сем'яў. Гледачам прапануецца вельмі насычанае «меню»: вакальныя, харэаграфічныя, музычна-інструментальныя нумары і выступленні арыгінальнай жанравай формы, тэатралізаваныя пастаноўкі і іншае — усё, на што толькі здольныя канкурсанты.

— Фэст праводзіцца ў другі раз. Сямейная творчасць — гэта не проста забаўка або адкрыццё новых талентаў, а ў першую чаргу — згуртаванне бацькоў і дзяцей, умацаванне сувязі пакаленняў. Віцебскі фестываль як шматнацыянальнае свята творчасці нясе ў свет жыццесцвярдальныя ідэалы сям'і, ідэі міру, дружбы, — паведамлілі ў арганізацыйным камітэце фэсту.

**Аляксандр ПУКШАНСКІ.**

## АТРУЦІЛІСЯ ў ШКОЛЕ У Мазыры болей за 70 вучняў трох гарадскіх школ і адной гімназіі практычна адначасова звярнуліся па дапамогу ў бальніцу. Гэтым фактам цяпер займаецца ў тым ліку Мазырскі раённы аддзел Следчага камітэта Рэспублікі Беларусь.

Ва ўсіх дзяцей, якіх бацькі прывезлі ў інфекцыйнае аддзяленне гарадской бальніцы на працягу другой паловы дня 19 верасня і ночы 20 верасня, выяўлены сімптомы харчовага атручвання. 13 чалавек шпіталізаваны. Папярэдні дыягназ: «харчовае таксікаінфекцыя». У Мазырскім райвыканкаме прайшоў тэрміновае пасяджэнне спецыяльнай камісіі, якая высвятляе, якімі прадуктамі маглі атруціцца школьнікі (пераважна вучні пачатковых класаў). Дарэчы, болейшасць з іх пасля прамывання страўніка адлучылі дадому. Вядома, што вучні 1-7 класаў ужывалі ў ежу на сьняданак бульбяное піюрэ, адварную каўбасу, салату з агародніны і глазураваныя сыркі, а вечарам пачалі скардзіць на боль у страўніку.

Падчас тэрміновай праверкі супрацоўнікі раённага і абласнога апарата Следчага камітэта сумесна з супрацоўнікамі Мазырскага зональнага цэнтру гігіены і эпідэміялогіі правялі агляд харчоблоку і сталовых дзвюх гарадскіх школ і гімназіі, адкуль было болей за ўсё атручаных дзяцей. Афіцыйны прадстаўнік упраўлення Следчага камітэта Беларусі па Гомельскай вобласці Марыя Крываногова расказала таксама, што былі апытаны кіраўнікі ўстаноў адукацыі, загадчыкі вытворчасцю, супрацоўнікі сталовых. Прадукты харчавання ўзяты для правядзення неаходных даследаванняў. Аналагічныя меры прыёмствы будзе праведзены і ў іншых школах. Па выніках праверкі будзе прынята адпаведнае працэсуальнае рашэнне.

## Ірына АСТАШКЕВІЧ. ВЫВЕЛІ З ЛЕСУ Толькі за адны суткі выратавальнікі вывелі з лесу трох грамадзян, якія там заблудзілі.

У лясным масіве каля вёскі Грабалава Чавускага раёна «прапалі» дзве жанчыны. Для правядзення пошукаў прыцягваліся не толькі работнікі МНС, але і міліцыянеры. Увечары жанчыны выйшлі на гук святлосігнальнай устаноўкі. А каля вёскі Цыкуны Гомельскага раёна ў лес заблукваў пенсіянер: пайшоў у грыбы і не вярнуўся. Мужчыну 1943 года нараджэння адшукалі выратавальнікі. Ніхто з гэтых грамадзян у медыцынскай дапамозе патрэбы не меў.

## Сяргей РАСОЛЬКА. ЦІХАЕ ПАЛІВАННЕ ЗАКОНЧЫЛАСЯ ў БАЛОЦЕ

Ля вёскі Цыкуны ў Гомельскім раёне заблудзіўся 70-гадовы мужчына. Раніцай ён пайшоў у грыбы, а вечарам патэлефанаваў сыну і паведаміў, што не можа выйсці з балота. Пенсіянер паспеў расказаць, дзе ён знаходзіцца — зарыентаваўся па апарох ліній электраперадач. Аднак неўзабаве тэлефон грыбніка разрадзіўся. Да пошуку падключылі супрацоўнікі МНС і міліцыі, якія «прачасалі» каля 15 км ляснога масіву, перш чым бліжэй да ночы знайсці пенсіянера. Сталы мужчына стаў у балотце па пояс у ваду. Як паведамілі ў прэс-службе Гомельскага абласнога ўпраўлення МНС, мужчына, на шчасце, не пацярпеў, і шпіталізацыя яму не спатрэбілася.

## Ірына АСТАШКЕВІЧ. ПАЙШЛІ ў ГРЫБЫ І... ЗНІКЛІ

У гэтым месяцы на Віцебшчыне выратавальнікі адшукалі ў лясх ужо 6 чалавек, якія пайшлі ў грыбы і заблудзіліся.

— Але колькі тых, хто не звяртаўся па дапамогу ў службу выратавання, блукалі ў лесе гадзінамі, нават суткамі. У кагося не было пры сабе мабільнага тэлефона, а хтося не паведаміў суседзям ці сваякам, што пайшоў у лес, — кажуць у Віцебскім абласным ўпраўленні па надзвычайных сітуацыях.

У Бешанковіцкім раёне 54-гадовая жанчына блукала па лесе суткі. І яе шукалі. На шчасце, яна самастойна выйшла з лесу і не пацярпела. На а дзень дапамога спатрэбілася пенсіянеру з Віцебска, які адправіўся ў грыбы ў Гарадоцкі раён і здолеў выйсці з лесу толькі а поўначы.

— Каб не заблудзіцца ў лесе, ракамендуецца браць з сабой мабільны тэлефон як мага болей зарадзаны. А калі вы дрэнна арыентуецеся, лепш не рызыкаваць і не заходзіць глыбока ў лес, вяртаючыся не пазней за 15 гадзін. У экстрааных выпадках тэлефонаўца па нумарах 101 або 112, — паранілі ў службе выратавання.

## Аляксандр ПУКШАНСКІ. 27 КГ ГЕРАІНУ НЕ ДОЙДУЦЬ ДА СПАЖЫЦА

У момант закладкі наркатыкаў у схованку, размешчаную ля трасы Магілёў—Мсціслаў, супрацоўнікі Камітэта дзяржаўнай аховы і байцы спецназначэння «Альфа» затрымалі траіх удзельнікаў злачыннай групы — грамадзян Казахстана і Расіі (абое ўраджэнцы Чэчэнскай Рэспублікі) і грамадзяніна Таджыкістана. На месцы здарэння быў канфіскаваны ўпакаваны герайн.

Як паведамляюць у прэс-службе КДБ, 27,5 кг наркатыку прызначалі для рэалізацыі ў Заходняй Еўропе. Арыентаваныя кошт такой колькасці на «чорным рынку» — звыш 3 млн долараў. Затрыманым пагражае пазбаўленне волі ад 8 да 13 гадоў.

**Святлана БАРЫСЕНКА.**

## «ЗАРАБІЎ» НА КУХНЯХ 600 МІЛЬЯНАЎ Цікавы спосаб добра зарабіць прыдумав 33-гадовы мінчанін. Ён зарэгістраваў афіцыйна індывідуальны прадпрыемальнік, арандаваў павільён на рынку «Ждановічы» і пачаў займацца выратаваннем кухоннай корпуснай мэблі па індывідуальных заказах. Добрая справа скончылася нанясеннем шкоды заказчыкам, якіх махляр «вадзіў за нос», на суму болей за 600 мільянаў рублёў. У міліцыю ўжо звярнуліся з заявамі 18 пацярпелых.

— Прадпрыемальнік прывяліваў кліентаў італьянскімі фасадзімі, якія прапаноўваў па цэнах, ніжэйшых за рынковыя. Ахвотных зрабіць заказ знайшлося нямаля, хоць нават самыя сціплыя кухні абыходзіліся заказчыкам болей чым у 36 мільянаў рублёў, — раскрылі схему махляра ў Цэнтральным РУВС г.Мінска. — Грамадзянін браў перадаплату ў памеры 70 працэнтаў ад сумы заказу, яшчэ 20 працэнтаў заказчыкі мусілі заплаціць пасля таго, як ім паведамілі пра гатоўнасць кухоннага гарнітура, і толькі апошняю 10 працэнтаў уносіліся па дамоўленай літаральна да ўнясення кліентам 90 працэнтаў грошай. А вось далей узніклі праблемы. Адным заказчыкам махляр тлумачыў, што чакае патрэбныя камплектныя часткі, іншым скардзіць на хвароў — сваю або сваіх блізкіх. Некаторым нават прывозіў нейкія каркасы, абядачы ў самы бліжэйшы час даставіць і астатняе. Кліенты верылі, чакалі. Але ж да пары жан ваду носяць... У праваахоўных органах мяркуюць, што пацярпелых насамроч мажа болей, чым ужо звярнуліся з заявамі на дзеянні «прадпрыемальніка».

## Ганна ГАРУСТОВІЧ. Лічыліны «Звязды» (кошты за кілаграм, калі не пазначана інашэ):

- Грушы — 10—35 тысяч
- Пэрсікі — 18—25 тысяч
- Лімоны — 26—30 тысяч
- Лаймы — 100 тысяч
- Бананы — 11 тысяч
- Памідоры — 13—26 тысяч
- Агуркі — 16—18 тысяч
- Кабачкі — 5 тысяч
- Радыска — 10 тысяч (1 пучок)
- Капуста — 3—4 тысячы
- Бульба — 4—6 тысяч
- Цыбуля — 8—30 тысяч
- Буракі — 3,9 тысячы
- Кальрабі — 5—6 тысяч
- Шампіньёны — 24—29 тысяч
- Кансерваваны гарох — 5—7 тысяч (за бляшанку)
- Грэчка (800 г) — 7—8 тысяч
- Алей сланечнікавы — 13—17 тысяч (1 л)
- Мука — 12—13,5 тысячы (2 кг)
- Цукар — 7,5—8,4 тысячы (1 кг)
- Рыс — 6—18 тысяч (900 г)
- Грэчка — 7—8 тысяч (800 г)
- Фасоля — 17—18,5 тысячы (800 г)

экзотыкі — салёны сельдзец па кошце 32,2 тысячы. А вось вэнджаннае скумбрыя «кусаецца». За кілаграм прасяць ад 92 да 93 тысяч.

**Ганна ГАРУСТОВІЧ**

## Шпацыр па Камароўцы

# ГРЫБНОЕ РАЗДОЛЛЕ І ТОЛЬКІ АЙЧЫННЫЯ ЯБЛЫКІ

Грыбнікі па ўсёй краіне з ім-птам абследаюць усё магчымыя лясы, прыхылішы з сабой як мага болейшыя кошыкі: вясень парадвала грыбамі. Карэспандэнт «Звязды» адправілася на «ціхае паліванне» на... сталічны Камароўскі рынак...

...Грыбоў на рынку цяпер і сапраўды поўна, прычым на лубы густ: пачынаючы ад апенек і заканчваючы адборнымі баравікамі. Так, за трохлітровыя вядзерца прасяць 100 тысяч рублёў. Прычым, калі пакупнікі кажуць нешта нахваліст «пайду яшчэ павыбіраю», многія прадаўцы хуценька рэагуюць на сітуацыю, збіваючы кошт да 95, а пасля нават і да 80 тысяч. А што ж рабіць, калі лоць у лоцьця стаяць побач такія ж гандляры з такім жа таварам.

За трохлітровыя вядзерца абакі прасяць 55 тысяч, а за такую ж колькасць чырво-нагалоўкаў — 60. Прыгатаваць марынаваныя апенкі можна

параўнальна нядорага: літравая пасудзіна гэтых грыбоў абыдзецца ў 10 тысяч рублёў. Лісічкі каштуюць 25 тысяч за паўлітра.

Сезонныя брусніцы, відавочна, карыстаюцца попытам, бо на іх кошт прадаўцы зніжаць не спамянаюцца, нават калі пакупнікі адходзяць. 20 тысяч за літр давядзецца дадаць тым, хто надумаў пакаштаваць гэтыя ягады з Камароўкі.

З часоў мінулага «шпацыра» крыху падрастлі кошы на некаторую агародніну і зялёнава. Так, кроп і пятрушкі па 3 тысячы за пучок ужо наўрад ці ўдасца знайсці, амаль усё зялёнава на рынку цяпер каштуе па 8-10 тысяч за 100 грамаў, хіба што зялёнава чыбуля прадаецца па 4 тысячы за тую ж вагу. Падаражэл і баклажаны. Калі пару тыдняў таму за кілаграм прасілі 10 тысяч рублёў, то цяпер гэтая гародніна каштуе па 18 тысяч. Кіло сініх сліў каштавала ад 12 да 14 тысяч, а цяпер жа за яго прасяць ад 13 да 18 тысяч.

А вось вінаград, наадварот, патаннеў. Цяпер за кілаграм са-лодкіх ягад давядзецца дадаць ад 14 да 20 тысяч, а не 18 — 25. Патаннеўла крыху і морква. Кіло за цяпер можна набыць за 5 тысяч рублёў — на 1,5 — 2 тысячы менш, чым гэта было пару тыдняў таму. На дыні (ад 12 да 18 тысяч за кілаграм) і кавуны (4,5 тысячы за кіло) таксама паменшыліся кошы. Нядаўнія лічы на цэнніках былі такімі: ад 18 да 22 тысяч і 5 тысяч за кіло.

На рынку амаль не прадаюць замежныя яблыкі. Адзіны, што ўдалося знайсці, — чыліійскія, за 15 тысяч. Кошы на беларускія пачынаюцца ад 9,5 тысячы, прычым выбаць можна на лубы смак: ад кіслай і цвёрдай анто-наўкі да салодкага чырванаватага ранету.

У крытым рынку на мясных радах кошы размяркоўваюцца наступным чынам. Найболей «небюджэтнае» мяса, вядома, цяляціна. За кілаграм кумпяка прасяць ад 183 да 185 тысяч. Кіло паляндвіцы каштуе ад 185

да 189 тысяч, лапатку прапаноўваюць па 120-125 тысяч, а кілаграм шыйнага кавалка абыдзецца ў 95—110 тысяч. Ялавічына не нашмат адстае па лічбах. Так, за кіло кумпяка давядзецца дадаць ад 165 да 180 тысяч, такі ж кавалак паляндвіцы можна набыць па кошыце ад 165 да 180 тысяч. Іншыя часткі мяса — лапатка і шыя — каштуюць 110—115 і 95—110 тысяч адпаведна.

Свініна на гэтым фоне выглядае нашмат болей выгаднай пакупкай. Кілаграм шыйнага кавалка абыдзецца ў 80—85 тысяч за кілаграм, на кіло кумпяка давядзецца выдаткаваць ад 65 да 68 тысяч, а за лапатку прасяць смак: ад кіслай і цвёрдай анто-наўкі да салодкага чырванаватага ранету.

У крытым рынку на мясных радах кошы размяркоўваюцца наступным чынам. Найболей «небюджэтнае» мяса, вядома, цяляціна. За кілаграм кумпяка прасяць ад 183 да 185 тысяч. Кіло паляндвіцы каштуе ад 185

но — 31—34 тысячы за кіло. За дзясятка яек на Камароўскім рынку прасяць ад 10 да 13 тысяч рублёў.

Калі пакаштаваць мяса ці птушку — зусім не тое, чаго хацелася б, вам да латкоў са свежай рыбай. Цяпер на Камароўцы, акрамя карпаў (23—27 тысяч за кіло) і карасёў (14 тысяч), гандлююць і малымі шчу-паком. Кілаграм такой смакаты абыдзецца ў 30 тысяч рублёў. «Заморская» рыба, зразумела, толькі замарожаная альбо салёная. Напрыклад, кілаграм свежамарожанага хека абыдзецца вам у 49—50 тысяч, такая ж сёмга каштуе ад 169 да 170 тысяч за кілаграм, філе траскі — 89 тысяч, а цэлую чырвоную замарожаную траску можна пакаштаваць, за паціўцы ад 45 да 47 тысяч за кілаграм.

Кошы на некаторыя віды салёнай і вэнджанай рыбы наступныя: салёная сёмга — 320 тысяч, фарэль — ад 267 да 270 тысяч за кілаграм. Вельмі эканомны ва-рыянт на фоне вышэйзгаданай

# ЖЫВАНДОЛІ

Выпуск № 36 (206)

## Дзеля памяці

Памру — забудуць хутка. Не змагла тут вартага зрабіць я анічога, Хоць і выпальвала душу датла Пакутай за сябе і за другога.

Ніна МАЦЯШ.

Яна жывая, як жывая паэзія!.. У дзень 70-годдзя Ніны Мацяш 20 верасня, у гонар і памяць беларускай паэзіі была наладжана вечарына. Амаль 5 гадоў таму не стала гэтай мужнай і таленавітай жанчыны. Але творца жыць, пакуль жывуць яго творы. І сёлета дзень нараджэння Ніны Мацяш было каму адзначаць на вечарыне, прысвечанай яе творчасці, якая прайшла ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа НАН Беларусі. Да арганізацыі прычыніўся Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Назвай вечарыны сталі словы Ніны Мацяш «Шчаслівай долі назаўваж...».

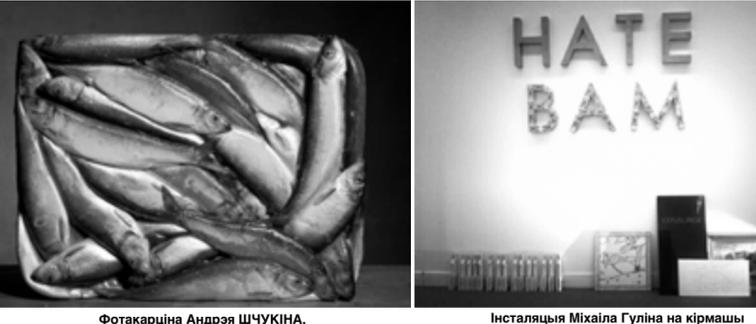
Словы шматзначныя: пра шчасліваю долю напісаў чалавек, які не скардзіўся на лёс, а сведчыў: жыццё фізічнае мае сэнс тады, калі ёсць жыццё духу.

...Мы перайшлі ў старэйшыя класы школы, калі аднойчы нам арганізавалі сустрэчу ў актывай зале з паэткай Нінай Мацяш. Імя мы ведалі: вершы яе даволі часта друкаваліся ў маскоўскай рабцы, а яшчэ імя нашай зямлячкі гучала ў ў рэспубліканскім друку, пра яе гаварылі па тэлебачанні. А маёй маме вельмі падабалася песня на словы Ніны Мацяш, дзе былі радкі: «... Прыляж мая натомлена мая мама, Яй некалі ты мне, табе спя...». Калі яна яе чула па радыё, то садзілася, і змахвавала слязіны: кожны раз успамінала нашу бабулю. Словы «прабівалі».

Мы, школьнікі, ішлі на тую першую сустрэчу з Мацяш, як на сустрэчу з «зоркай». Ведалі, што Ніна Мацяш таксама скончыла Бярозаўскую школу. Між іншым, першыя класы мы правялі ў тым жа старым будынку, што і яна, пакуль нам дзяржава не падаравала новую сучасную школу. Пазнаёміцца са славетнай зямлячкай было вельмі цікава. Мы убачылі «зорку»! Разуменне гэтае прыйшло падчас су-

## Ведай нашых!

# ІНШАЕ



Фотакарціна Андрэя ШЧУКІНА.

Акурат у гэтыя дні ў Маскве адбываюцца дзве вельмі важныя міжнародныя арт-падзей, у якіх бяруць удзел і беларускія мастакі. На V Маскоўскай біенале сучаснага мастацтва будзе прадстаўлены беларускі павільён пад куратарствам Наталлі Шаранговіч і Міхаіла Баразны (ініцыятар — Міністэрства культуры, спонсор — «Прыорбанк»). Праект называецца «Дэкадзіроўка. Архетип адэватнага часу», і ўдзельнічаюць у ім скульптар Канстанцін Селіханавіч і фотамастак Андрэй Шчукін. Удзел Беларусі ў гэтай біенале — дзяржаўная ініцыятыва.

Ёсць і яшчэ адна ініцыятыва — прыватная. Мінская галерэя сучаснага мастацтва «У» гэтымі днямі ўдзельнічае ў адным з найбуйнейшых міжнародных мастацкіх кірмашоў «АРТ-Масква», які сёлета праходзіць у новым фармаце і збірае мастацкія галерэі з усёго свету. Галерэя «У» была выбрана экспертнай радай для ўдзелу ў кірмашы. Яна прадстаўляе там беларускі мастакоў Міхаіла Гуліна, Алжэя Лунёва, Сяргея Шабохіна, Антаніну Слабодкавічу, А.Р.Ч. і Максіма Тымінчука.

Сёння як з боку прыватных галерэй і мастакоў асабіста, так і з боку Міністэрства культуры, пытаньня ўдзельнічаць ці не ўдзельнічаць у міжнародных арт-івентах не стаць. Галоўнае пытанне — чаму аддаць перавагу? Таму што ў 2013 годзе адбываецца, напрыклад, яшчэ і Венецыянская біенале.

двоўга і пакутліва. Прынціп «па-спрабуй сам за свае грошы, а калі нам спадабаецца, то мы наступны раз, магчыма, прафінансуем», амаль стадастоткава спрацоўвае ў дачыненні да беларускага мастацтва і так звананага айчыннага арт-рынку. Але з'яўляецца.

Дык навошта ж усё-ткі Беларусі патрэбны такія мерапрыемствы, якое яно, сучаснае беларускае мастацтва і што яно можа даць свету, разважаем разам з нашымі мастакамі, галерыстамі і куратарамі.

### КОД НЕВЯДОМЫ

Гэта раней, калі мастакі былі альбо невядомыя, альбо недажаныя для камунікацыі, гледзячы мусіў сам разважаць, думаць... Сёння, калі ўсе «на сувязі», гледана больш рэальна прывабіць і зацікавіць, калі мастак сам яму расказаў, што ён хацеў сказаць сваёй працай, якіх палітычных поглядаў ён прытрымліваецца і якое эсэ ці артыкул Умбэрта Эка (напрыклад) натхнілі яго на тую ці іншую арт-дзёю. А калі мастак і цаны яму няма, армія прыхільнікаў проста забяспечана. А калі ў дадатак да ўсяго ён будзе весці актыўнае жыццё ў сацыяльных сетках, выкладваць фоткі з майстэрні дарт-вандроўка, каментарыі і «лайкаць» пасты сваіх віртуальных сяброў, то свет, можна лічыць, ён ужо заваяваў.

Соды ж можна дадаць і асабіста чыя кантакты. Сёння, як зрэшты, і заўжды, на іх трываецца ўсё. І любы міжнародны фестываль, рынак, конкурс — цудоўная маг-

чымае заставіць трывае знаёмства з нейкімі ўпльвовымі людзьмі, якія ў будучыні могуць альбо купіць тваю карціну, альбо дапамагчы з арэндзі памяшкання і выданае альбома, альбо проста стаць тваімі аднадумцамі, і вы зробіце разам шмат цікавых праектаў. У гэтым сэнсе свет мастацтва, можа быць, яшчэ больш драгеліны, чым свабодны. Альбо, кажучы іншымі словамі, сёння мастацтва і ёсць у пэўным сэнсе бізнес. І любыя выставы, кірмашы, фестывалы — гэта таксама частка гэтага бізнесу. Без іх, без кантактаў і знаёмстваў, якім яны спрыяюць, мастаку вельмі цяжка знамацца з арт-рынкам і наогул выжыць. Але шлях у кожнага свой. А ког да яго невядомы.

### БЕЛАРУСЫ НА V МАСКОЎСКАЙ БІЕНАЛЕ

Шлях беларусаў на Маскоўскую біенале быў пакуль частка і доўгі. Нагледзячы на тое, што гэтае мерапрыемства яшчэ такое маладое, яно паспява ўжо стаць прэстыжным і ўдзельнічаць у ім варта, каб завіць пра сябе на тэрыторыі галоўнага горада былога Савецкага Саюза.

— Гэта постсавецкая прастора, таму калі мы недзе і можам быць зразумелымі, то там, — лічыць скульптар Канстанцін Селіханавіч, — Там былі і можа быць сёлета ўдзельнічаць у біенале «Прастора і час» прымушае параважаць пра нашы мінуты, у тым ліку і савецкае. Мы ўсе выйшлі з агнянага часу. У мяне, прынамсі, пра гэта працякае... Галоўны скульптурай Селіханавіч у гэтым праекце, які вырас з выставы «Адзін і многія», з'яўля-

## Асоба

Анжаліка КРАШЭЎСКАЯ:

# «У ТЭАТРЫ АДЧУВАЕШ СЯБЕ ЖЫВЫМ ЧАЛАВЕКАМ»

Тэатр можа ўсё... Гэта спрабавалі нам данесці яшчэ летась: спачатку ў роліку да пачатку фестывалю «ТэАрт», а потым і з прэспекты, паказаныя на форуме. Спрэчкі, думкі, развагі, вірэмцы працягваліся і пасля і становіліся ўжо часткай твайго свету, а рэальнае жыццё ў некаторы моманты, наадварт, маглі здавацца не вельмі ўдалай пастаноўкай, імітацыяй са штурчымі пацучыямі. Міжнародны тэатральны форум «ТэАрт» з'явіўся для таго, каб дэманстраваць, што ж можа тэатр як мастацтва. І беларускі тэатр у прыватнасці. Сёлета гэта будзе асабістая тэма для разваг падчас фестывалю «ТэАрт», які пачнецца праз тыдзень. Чым адметны гэты форум, тлумачыць яго дырэктар Анжаліка Крашэўская.

— Вы мелі дачыненне да арганізацыі тэатральнага фестывалю ў рамках дзяржаўнага тэатра. Чым была прадэквіравана ідэя стварэння асобнага Цэнтра візуальных і выканальніцкіх мастацтваў?

— Я працавала ў Купалаўскім тэатры і займалася фестывалем «Панарама» ў 2007-2009 гадах. Даламагала рабіць тэатральны тыдзень з Белгэапрамбанкам. Ведала, што значыць праца па арганізацыі фестывалю. І аднойчы пайшла да міністра Паўла Латушы з ідэяй стварэння цэнтра, які б акумуляваў нейкія праекты, у тым ліку фестывальныя. Таму што часам у маштабах нейкай адной арганізацыі (напрыклад, тэатра) гэта рабіць доволі складана: у яе ёсць сваё жыццё, свае заданні. Міністр падтрымаў ідэю, але ў дадатак папрасіў далучыцца да падтрымоўкі кінафестывалю «Лістапад». Я ў яго падзякавала, што мы прыйшлі з ініцыятывай, якая ўпісалася ў канцэпцыю прыватна-дзяржаўнага партнёрства. У выніку з'явіўся Цэнтр візуальных і выканальніцкіх мастацтваў, які ажыццяўляе з аднаго — прыватна, але падтрыманы дзяржаўна «Лістапад» (фестываль у якім зацікаўлена дзяржава) і «ТэАрт» (праект, у ажыццяўленні якога дапамагае Белгэапрамбанк).

Мы сабралі кола аднадумцаў. Кінафестывалем я займаюся як дырэктар больш арганізацыяна. Таму што ёсць праграмныя дырэктары, людзі, якія генеруюць ідэі, прафесійна займаюцца адборам карцін, канцэпцый фестывалю і так далей. У «ТэАрт» фактычна трансфармаваўся «Тэатральны тыдзень з Белгэапрамбанкам, але мы адышлі ад пэўнай тэматыкі ў падборы спектакляў. Хацелася да прывозіць і паказваць яркія рэчы, вядомыя ў той ці іншай краіне.

— Як фарміруюцца рэалізацыя, што прывозіць у Мінск?

— Я шмат спектакляў гляджу, еду, кантакту з крытыкамі (нашымі і замежнымі). Не проста праглядаю — бяру ўдзел у абмеркаваннях пастановак. Ёсць спектаклі, якія я не запрашаю: разумею, што, можа быць, нашаму глядзю гэта зарана глядзець. Жыццары Беларусі ўсё ж доволі кансерватыўныя ў поглядах на мастацтва. Таму пакуль мы ўсё робім асцярожна і паступова спрабем давесці нашай публі-

цы, што тэатр можа быць розны. Аднак часам адчуваецца, што ў глядзца ёсць попыт на рэчы дастаткова радыкальныя. Публіка гатовая да іх: немагчыма быць адарваным ад рэальнага жыцця, калі жывеш у гэтым свеце, едзіш, глядзіш, кантактуеш з іншымі людзьмі. І тэатр жыве ў рэальных умовах, рэагуе на жыццё. А ў нас пакуль атрымліваецца, што жыццё — само па сабе, а тэатр — сам па сабе, нібыта ступіўшы ў нейкі момант.

— Летась было больш ухілу ў бок запрошаных спектакляў. Сёлета з'яўляецца беларуска праграма. Чым гэта матывавана?

— Акрамя арганізацыі тэатральнага форуму, мы яшчэ пачалі рэалізаваць тэму праектнага тэатра, але імкнімся да таго, каб праект быў не разавы, нягледзячы на тое, што ў нас няма ўласнай базы. Але пад нейкі тэатральны праект прапашаюць рэжысёр, мастак, акцёры. Летась мы зрабілі ўласнымі намаганнямі 2 пастаноўкі. Сёлета ажыццяўляем тры пастаноўкі, якія будзем паказваць нейкі перыяд.

— Такім чынам вы ствараеце магчымасць нашым тэатрам прыгледзецца да сваіх жа драматургаў? Ці асобная беларуская праграма ў большай ступені паўстае як альтэрнатыва?

— Хутчэй альтэрнатыва. Часткова я прапашваю рэпертуарныя тэатры. Калі мы пачалі шукаць рэжысёра на «Ціхае шапачанне...», то гэта аказалася не проста. Такі матэрыял трэба адчуваць. Павел Пракхо вядомы ў Расіі як драматург, але там нашым рэжысёрам бяруцца яго ставіць. Не ведаю, ці атрымаецца ў нас падтуркнуць увагу рэжысёраў да айчынных драматургаў. Думаю, што яна пяркне будзе прыходзіць, але не адразу. Таму ёсць страх: мы бярэм на сябе пэўную адказнасць. Яна яшчэ і ў магчымасці для маладых рэжысёраў нешта паспрабаваць паставіць. А удачу ж ніхто не гарантуе... Але я яшчэ вучыцца, калі не рабіць? Сёлета будзе эксперымент з сучаснай беларускай драматургіяй, далей не магу сказаць, ці будзе працяг гэтай працы, можа, перапынаць возьмем...

— Вы спрабуете прапашаць нешта новае. Хоць, напэўна, ёсць у гэтым рызыка — з пункту гледжання камерцыі.

— Тэатральны форум і кінафестывалі — не камерцыйныя праекты. Вядома, прывозіць медыйныя актывы з мінімальнымі выдаткамі

# МАСТАЦТВА

Навошта ўдзельнічаць у міжнародных арт-мерапрыемствах

— У апошнія гады цікавасць да беларускага мастацтва з боку тых жа расійскіх куратараў і калекцыянераў значна павялічылася, — гаворыць Ганна ЧыС-ТАСЕРДАВА, арт-дырэктар галерэй сучаснага мастацтва «У». — І для нас тым больш важна паказаць на «АРТ-Маскве», што сучаснае мастацтва ў Беларусі ёсць. Ёсць пэўная колькасць імянаў, знаёмых пэўнай колькасці замежных знаўцаў. Але хочацца спіс прывозіць беларускіх мастакоў, вядомых у свеце, пашыршыць. Бо сёння нас ведаюць і адначасова не ведаюць. Ну і, безумоўна, любыя такія кірмашы патрэбны, у тым ліку і для новых знаёмстваў, кантактаў.

Словам, у адрозненне ад Маскоўскай біенале, «АРТ-Масква» — гэта ўсё ж мерапрыемства камерцыйнае. Тут можна не проста прыйсці паглядзець на творы актуальнага мастацтва, але і набыць нешта. Гэта, што праўда, не пампашнае значэнні арт-падзей. Тым больш што ўсю паўніна былі альтэрнатыва. Усюю.

Упершыню галерэя «У» пазнаёміла расійскага глядзца з творамі беларускіх мастакоў у 2002 годзе ў рамках VI Фестывалю прыватных калекцый, які ладзіцца Дзяржаўным цэнтрам сучаснага мастацтва.

## ІЗМЕНЕНІЯ В ПРОЕКТИВНУЮ ДЕКЛАРАЦИЮ

по объекту «Многоквартирный жилой дом со встроенно-пристроенными помещениями общественного назначения по генплану № 11 в границах пр. Дзержинского, пр. Любимова, ул. Семашко. Жилой дом № 11 по генплану. 1-я очередь строительства, опубликованную в газете «Взгляд» 13.12.2012 года»

Застройщик: Общество с ограниченной ответственностью «Фармоэкспотех», зарегистрировано Минским горисполкомом решением от 22 ноября 2007 г. № 2720 в Едином государственном регистре юридических лиц и индивидуальных предпринимателей за № 101472333.

Юридический адрес: Республика Беларусь, 220090, г. Минск, ул. Кольцова, дом 19, ком. 15. Почтовый адрес: Республика Беларусь, 220020, г. Минск, пр-т Победителей, д. 89, кор. 2, пом. 10, каб. 18, 41. Тел.: 8 (017) 216 00 09, 8 (029) 654 10 10, 8(029) 708 46 64.

Для привлечения дольщиков к строительству по договору создания объектов долевого строительства предлагаются для граждан, не состоящих на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий, юридических лиц:

Стоимость 1 кв.м. 2-, 3-, 4-комнатных квартир при оплате в расчётную 1450 (одна тысяча четыреста пятьдесят) долларов США, при условии 100% единовременной оплаты стоимостью 1400 (Одна тысяча четыреста) долларов США. Стоимость неизменна до окончания строительства. Оплата за объект долевого строительства производится дольщиком поэтапно в соответствии с графиком платежей. По соглашению сторон оплата может быть предоставлена скидкой.



ці паехаць, а той, хто можа паехаць, можа не ведаць, на што трэба ісці там у тэатрах. А яму прапаноўваюць паглядзець тут, на месцы, за іншыя грошы. Чым больш у нас будзе такіх магчымасцяў, тым вышэйшы будзе ўзровень культуры людзей.

— Вы свядома паказваеце тэатры, якія імкнучыся не столькі забавляць, колькі ашарашыць чалавека?

— Забаві так шмат, але ж часам яны нас не радуць. Яны не прымушаюць думаць: можна паглядзець камедыю і назэатура прануцца са сваімі ўчарашнімі праблемамі. Сышоў ад іх не прывядзе да вырашэння. Але метадам вобразнага ўздзеяння чалавек успрымае нейкую інфармацыю і пачынае дзейнічаць нават у дачыненні да сябе, робіць нейкія крокі да зрухаў. Мастак (творца) у тэатры не проста самавыліяецца, тэатр — гэта дыялог з чалавекам. Мы даём магчымасць пачуць абодва бакі — стваральніка і публікі — падчас дыскусій пасля спектакляў. Творцам гэта цікава: як іх успрымаюць у іншай краіне, ці разумеюць. Для глядзца таксама важна, можа быць, атрымаць нейкае ўкладненне, тлумачэнне ўстаноўкаў — спектаклі бываюць дастаткова складаныя, людзі могуць закрануцца ў сваім непараўменні. Калі размова пачынаецца, узнікае адрэакцыя.

— Вы ў тэатральнай свет прыйшлі з іншай сферы. Што вы так захапілі ў тэатры, што вы зрабілі яго сваёй справай?

— Я ўзабодзілася ківаўся літаратурай, тэатрам, яшчэ калі вучылася. У жывым гэтым свеце: ты нечым захапляешся, і тваё захапленне становіцца прафесіяй — часткова (я ж не стаўлю спектаклі). Я больш прадзюсар, разглядаю ўсё з пункту гледжання праспаўвання. Мне, можа быць, таксама нейкія рэчы ў нашым мастацкім жыцці не хапае і хочацца іх бачыць. Але акрамя таго, пра што даведаваўся, чытаю, я стараюся з кімсьці параіцца, абмеркаваць, каб пераканацца, ці правільна чынаюць.

— Што вы для сябе знаходзіце ў тэатры як глядзца, які чалавек?

— Эмоцыі, тая доза добрага эмацыянальнага ўсплёску, якую ты атрымліваеш, кампенсуе шмат якія рэчы: паўсудзеннасць, праблемы, стрэсы. Ты можаш ад іх пазбавіцца ў той жа момант папоўніць уласную энергію. Мне моцна уразіў і таму левасць быў на «ТэАрт» спектакль Рамаза Кастэлуны «Аб канцэпцыі вобразна Кастэлуны Божага». Дагэтуль яго ўздзеяў. Мне здаецца, што лепшыя дасягненні сучаснага тэатральнага мастацтва. І кошт квіткоў на фестывалі ў Мінску ніжэйшы, чым у Маскве ці ў Францыі, напрыклад, адкуль да нас прывязджаюць тэатры. У звычайнага чалавека можа не быць магчымасці кудысь-

Ларыса ЦІМОШЫК.

## Комментарий Ганны ЧЫСТА-СЕРДАВАЙ:

— Функция сучаснага мастацтва паўсюль прыблізна аднолькавая — мяняць сітуацыю, прымушаць людзей задумацца. Таму ў кантэксце сучаснага мастацтва нацыянальнае характарыстыкі абсалютна не павінны быць першапачатковымі. Напэўна, тое, што найбольш адрознівае творчасць беларускіх мастакоў ад іншых — гэта самаройна і самакрытыка. Адзін і той жа твор можа быць трактаваны і як сацыяльны праект, і як палітычны, і як чыстае мастацтва. Усё ж Беларусь — еўрапейская краіна, і мы працуем з мастакамі інтэлектуальна, прадставілі і сучаснага мастацтва, якое якарз і сцарае ўсё гэтыя межы і характарыстыкі. Сёння нацыянальнасць у мастацтве — гэта тэма, якая з'яўляецца праблемай, а не мастацкай сродкі. Паглядзіце на палітыку куратараў на Венецыянскай біенале, калі павільён Грэйзі курьёзна галік. Тут важнае іншае. Галоўнае — пасыл.

## Вниманию кредиторов ОАО «ПромСолиИнтер»

ОАО «ПромСолиИнтер» сообщает об уменьшении своего уставного фонда. Новый размер уставного фонда ОАО «ПромСолиИнтер» составит 42 400 000 рублей. За дополнительной информацией и для предъявления требований о досрочном погашении обязательств обращаться по адресу: г. Минск, ул. Орловская, д. 58, оф. 217 и по телефону: (017) 210 19 85.

Общественное объединение «Белорусская федерация танцевального спорта» информирует о проведении 21 октября 2013 года Республиканской отчетно-выборной конференции. Место проведения: г. Минск, пр. Независимости, 32-35А. Начало заседания в 10.00.

# «ВЫЗВАЛЕННЕ: ДУХ ПЕРАМОГІ І ГОРЫЧ СТРАТ»



Аляксандр КАВАЛЕНЯ Вячаслаў ДАНИЛОВІЧ Уладзімір АДАМУШКА Марат ЖЫЛІНСКІ Аляксей ЛІТВІН Уладзімір КУЗЬМЕНКА Ірына ВАРАНКОВА Яраслаў БЯЗЛЕПКІН Мікалай МЯТЛІЦКІ Барыс ДАУГАТОВІЧ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

У гутарцы за круглым сталом прынялі ўдзел: Аляксандр Каваленя, акадэмік-сакратар АДДзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі; Вячаслаў Даниловіч, дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі; Уладзімір Адамушка, дырэктар Дэпартамента па архівах і справаводства Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь; Марат Жыліньскі, намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры і навуцы; Аляксей Літвін, загадчык аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі НАН Беларусі; Ірына Варанкова, навуковы супрацоўнік аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі НАН Беларусі; Яраслаў Бязлепкін, навуковы супрацоўнік аддзела ваеннай гісторыі і міждзяржаўных адносін Інстытута гісторыі НАН Беларусі; Мікалай Мятліцкі, галоўны рэдактар часопіса «Польмя»; Барыс Даўгатовіч, дацэнт кафедры «Тактыка і агульнавайсковая падрыхтоўка» БНТУ.

## Вызваленне ўздым: масавае супраціўленне акупантам

**А. Каваленя:** — Пачатак вызваленню Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў паклала тая грамадска-палітычная сітуацыя, якая складалася ў СССР і на тэрыторыі Беларусі к восні 1943 года. Гэта перамога пад Арлом і Курскім, калі сітуацыя на савецка-германскім фронце карэктна чынам змянялася і ваенна-стратэгічная ініцыятыва была поўнасьцю перахоплена камандаваннем Чырвонай Арміі. Фактычна з гэтага моманту савецкая армія пачала рух па вызваленні тэрыторыі Савецкага Саюза і краін Усходняй Еўропы.

На Беларусі адступіла вельзарная колькасць войскаў вермахта, германскія фарміраванні спецыяльнай і карнай органы, вялікая колькасць калабаранцаў і афіцэраў фарміраванняў. Германскае камандаванне асабліва ўвагу надавала беларускаму стратэгічнаму калідору, бо тэрыторыя Беларусі звязвала паміж сабой Трэці рэйх.

Асобны момант — пашырэнне народнага супраціўлення на акупаванай тэрыторыі Беларусі. Тут нарадзіліся розныя партызанскія сілы і падполля. 22 верасня 1943 года было арганізавана забойства Ку-бэ. Нельга не згадаць аперацыю Федэра Крыловіча, 27-гадовага хлопца, здзейсненаю ў ноч з 29 на 30 ліпеня 1943 года на станцыі Асіповічы. Гэта была самая грандыёзная наземна-транспартная дыверсія за ўсю гісторыю Другой сусветнай вайны. У выніку яе было знішчана чатыры вайсковыя эшалоны: адзін з палівам і авіямаслам, два — з боепрыпасамі, адзін — з бронетэхнікай. У гэты перыяд ужо закончылася фарміраванне партыіна-камсомольска-моладзёвага падполля. Гэта была вайна моладзі, пры ўсмертнай падрыхтоўцы мясцовых жыхароў.

**А. Літвін:** — Галоўным вырашальным фактарам Другой сусветнай вайны летам—восенню 1943 года з’яўляўся Усходні фронт. Гэта было вынікам той палітыкі ці той стратэгіі, якую выбрала савецкае ваеннае кіраўніцтва. Вынікам той стратэгіі няправільнай, ці, магчыма, правільнай па той момант, але няўдалай, якую выбрала гітлераўскае кіраўніцтва.

Калі глядзець за ваеннага пункту гледжання, то Курская бітва была для Чырвонай Арміі авантурай. Аднак савецкае кіраўніцтва выбрала правільную палітыку, упершыню нападзіўшы глыбокае іслапаніраваную абарону. Вытрымаўшы першыя дні націску, 12 ліпеня Чырвоная Армія перайшла ў наступленне. Савецкае кіраўніцтва разлічвала дасягнуць галоўнага поспеху на пуднёвым участку савецка-германскага фронту. Хоць на захаднім кірунку ў гэты час стаяла вельмі моцная група арміі «Цэнтр», якая пагражала Маскве. І таму першыя дзве аперацыі на пуднёвым кірунку былі для таго, каб вызваліць левабярэжную Украіну і выйсці на Дняпро. Такім чынам контрнаступленне, якое пачалося 12 ліпеня, у выніку пераўтварылася ў агульнае наступленне Чырвонай Арміі на ўсёй фронце з мэтай выкачаць галоўную задачу — выйсці на Дняпро, які ў стратэгічных калькуляцыях Масквы і Берліна быў важным аб’ектам. Гітлер разлічваў, аба-

**М. Жыліньскі:**

— Пра тэму вызвалення мы звычайна гаворым з пункту гледжання ваенных падзей. Аднак гэта не толькі вызваленне пэўных тэрыторій. На мой погляд, перш за ўсё вызваленне пачалося ў розумах людзей. Гэта псіхалагічны момант. Людзі, якія засталіся на сваіх тэрыторыях пасля іх вызвалення, успрымалі тыя дні як сваё другое нараджэнне. Безумоўна, гэта неслышны псіхалагічны патрыятычны парыв.

Менавіта ў гэты перыяд, у ходзе Курскай бітвы, наступальнай аперацыі і пры вызваленні першых раёнаў краіны. Стаўкай было прынята рашэнне аб тым, каб людзі прызываліся ў адну і тую вайсковую частку па нацыянальнай і сваяцкай прыкметам. Напрыклад, мае сваякі, якія былі паміж сабой стрыечнымі братамі, служылі ў адной частцы, разам ваявалі ў Курскай бітве. Беларусы служылі ў беларусамі, украінцы — з украінцамі, браты — з братамі... І гэты момант, на мой погляд, вельмі важны.

Я хацеў бы ў гэтым кантэксце закрануць яшчэ адно пытанне. Калісьці разгарнулася дыскусія аб Дні Незалежнасці. Некаторыя хвалілі: чаму ў ходзе рэфэрэндуму 1996 года сімвалам дзяржаўнай незалежнасці Рэспублікі Беларусь была выбрана дата 3 ліпеня? Справа ў тым, што не трэба ўтрымліваць, не трэба рабіць акцэнт, што гэта звязана толькі з Вялікай Айчыннай вайной. Гэта дата — сімвал вызвалення ад любой агрэсіі. Але ўлічваючы, што Вялікай Айчыннай вайна — апошняя падзея, якая пакінула на сэрцы Беларусі як баявыя рубцы, так і гонар за сваю краіну, то гэта дата стала менавіта сімвалам вызвалення ад варажэй навалы. Беларусь народ гэта ўспрымае.

## Таямніцы вызвалення Камарына

**А. Літвін:** — На беларускім кірунку працавалі 4 моцныя франты. Адзін з іх — Цэнтральны, якім кіраваў Канстанцін Ракасоўскі. 21 верасня ён захапіў Чарнігаў і, працягваючы наступленне, першым увайшоў на Дняпро, 23 верасня ў раёне Камарына стварыўшы плацдарм.

Я хачу звярнуць увагу на тое, што Камарын не трапіў у зводкі Саўінфармбюро. Больш за тое, я быў здзіўлены, што ён не трапіў у да ўстапынкі Ракасоўскага. Вось тут у чым справа. Калі паглядзець на карту, то з Чарнігава Чырвоная Армія зайшла ў трохвугольнік Дняпра і Прыпяці, дзе можна было зрабіць кабэль. Таму Масква не афішывала вызваленне першага раённага цэнтра.

Перад вайной і падчас яе Камарын быў вёскай. Толькі ў 1959 годзе ён стаў гарадскім пасёлкам. Але значэнне Камарына і Брагінскага раёна вельмі значнае ў вызваленчым працэсе.

**Б. Даўгатовіч:** — Сапраўды, пачатак вызвалення Беларусі паклала бітва за Дняпр. Мала хто ведае, што былі асабліва цяжкія падчас гэтых баёў. Па-першае, у іх не маглі ўдзельнічаць танкі. Артылерыя — толькі часткова: тая, якую маглі пераправіць праз Дняпр. Па-другое, чыгунка была перарэзана, і яе таксама нельга было выкарыстаць. Атрымліваецца, што толькі кавалерыя! — 7-ы гвардзейскі кавалерыйскі корпус Малеева — адыраўла галоўную ролю пры вызваленні Камарына.

Але і тут былі свае асаблівасці. Немцы паспелі замацавацца на аперных пунктах і падчас страляны знішчылі 80 % асабавая склада нашых войскаў, амаль за выкарыстання партызанскага фактара. Калі франты пачалі набліжацца да тэрыторыі Беларусі, цэнтрам каардынацыі, планавання і выкарыстання партызанскіх сіл сталі ваенна-аператыўныя групы пры франтах. Пачатак вызвалення Беларусі даў прыклад цеснага ўзаемадзеяння і выкарыстання партызанскіх сіл, што потым мела працяг у далейшых аперацыях па вызваленні Беларусі ў студзені—ліпенні 1944 года.

**У. Кузьменка:** — Кузьменка вызвалілася дзесці імямі, дзесці імямі, асабліва на поўдні, але цэнтральная Беларусь вызвалілася вельмі цяжка. Віцебскі, аршанскі і магілёўскі кірункі — з вялікімі стражніцтвамі і вельмі значнымі стратамі. Грыф сакрэтнасці ўжо даўно зняты, і ўжо не ўтойвае, што страты франтаў усенню 1943 — вясной 1944 года забітыя, параненыя і зніклі без звестак складалі больш чым 330 тысяч чалавек. Столькі чалавек паклілі толькі пад Магілёвам, Оршай і Віцебскам!

**Б. Даўгатовіч:** — Вось камандзір палка, 26-гадовы падпалкоўнік, намеснік

начальніка Ваеннай акадэміі імя Фрунзе Мікалай Іванавіч Сташак. Яго полк першым вызваляў Камарын. У баях за першы раённы цэнтр вызначыліся і асабовы склад 74-й стралковай дывізіі, камандзір якой быў генерал-маёр Казаран. Ніводзін камандзір дывізіі не меў столькі ордэнаў, як Казаран! Але што цікава: дывізія, якая вызваляла Камарын, называлася Кіеўска-Дунайская. Паспрабуеце разабрацца, якое дачыненне яна мела да Камарына? Аказваецца, яна тут пабыла 10 дзён і пайшла на Кіеў. Атрымліваецца, што яна двойчы фарсіравала Дняпро. Хачу сказаць пра камандуючага 13-й арміяй Пухава. Гэта адзін генерал савецкай арміі, які меў столькі ордэнаў і ступені! Яго дагнаў толькі Андрэй Грочка, калі быў міністрам абароны СССР. Толькі гэта было ў пасляваенны перыяд.

**А. Каваленя:** — Мы павінны адзначыць, што 13-я армія фактычна разбілітавала сябе падчас баёў за Камарын. Тая армія, якую ў 1941 годзе напаткала трагедыя, раптам вызваляе першы раённы цэнтр!

**Б. Даўгатовіч:** — На жаль, некаторыя крыніцы ў плане зместу, фактуры, адпаведнасці канкрэтных рэальных вынікаў далёка не адпавядаюць. Каб пераказаць вас з гэтым, возьмем хача б Брагінскі раён, які ў 1962 годзе аб’ядналі з Камарынскім. Часта можна сустрэць такую інфармацыю, што ў баях за Камарын 15 чалавек з роты лейтэнанта Байрамава атрымалі званне Герояў Савецкага Саюза. Правераем: яны там не ваявалі, а ваявалі ў Лоеўскім плацдарме праз месяц і ніякага дачынення да вызвалення ні Камарына, ні Брагінска не мелі. Другі прыклад: Майсурадзе здзейсніў подзвіг у Камарынскім раёне. Насамрэч ён загінуў пад Баўрынкам, напобліз ад вёскі Глуша, і ніякага дачынення да Камарына не меў. І такіх прыкладаў вельмі шмат. Адным словам, статыстыка наша кульгае на абедзве нагі.

**А. Каваленя:** — Усю гэтую кульгаваю статыстыку зрабілі вучоныя і журналісты.

**Б. Даўгатовіч:** — Больш за тысячы салдат загінулі ў баях за Камарынскі раён. 155 вёсак было ў Камарынскім раёне і 105 — у Брагінскім. 70 % было спалена немцамі. Сёння нават іх не засталася сведак тых падзей...

**У. Кузьменка:** — Цікавы момант — жыццё вызваленых населеных пунктаў. Тут ёсць розныя аспекты: улада і грамадства, грамадска-палітычная сітуацыя, першыя крокі ў адраджэнні прамысловасці і сельскай гаспадаркі, сацыяльна-культурная сфера. Дарэчы, да восні 1943 года было адунолена каля 100 прамысловых прадпрыемстваў на Беларусі.

Хачу прывесці цікавую вытрымку з успамінаў былога першага сакратара Камарынскага райкама камсомала Палескай вобласці Аляксандра Кельбаса, а таксама вясельнага музыканта і матэрыялаў Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, адказным сакратаром камісіі быў прызначаны даваенны супрацоўнік шэрагу беларускіх газет, у тым ліку «Звязды», Васіль Дзям’янавіч Стальоў (сапраўднае прозвішча — Парфіяновіч). Пазней ён стаў першым дырэктарам таго самага музея. Створаны вайлі рабочы апарат камісіі. Прычым, акрамя журналістаў, мастакоў, якія былі выкліканы ў Маскву з савецкага тылу, таксама былі прызначаны адказныя за збор дакументаў на акупаванай тэрыторыі Беларусі. У асноўным гэта былі намеснікі камісараў партызанскіх фарміраванняў па камсамоле — маладыя энергічныя хлопцы, якія збіралі звесткі пра партызанскую барацьбу.

У першым цільным варыянце, што ўдалося сабраць, былі пісьмовыя крыніцы — партызанскія газеты, лістоўкі, акты пра злычынствы акупантаў на тэрыторыі Беларусі. На падставе гэтых дакументаў была створана выстава «Беларусы тыве. Беларусь змагаецца». Якое тавы прапагандыскае палітычнае гучанне надавала гэтым першым дакументам і акцыям, што пад гэтую выставу было адрэдавана некалькі залаў у вядомым будынку Дзяржаўнага гістарычнага музея Расіі, што на Краснай плошчы ў Маскве. І там яна працавала аж да адзёду ў Мінск — да 1944 года.

У 1946 годзе камісія скончыла сваю працу. Былі сабраны вайлі архіў. Большыя часткі з’яго трапілі ў партыйны архіў Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, частка — у архіў КДБ БССР, а тая частка фондаў, якая мела музэйнае значэнне, стварыла частку фондаў Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. СМІ вельмі пільна сачылі за падрыхтоўкай першай экспазіцыі музея. 21 кастрычніка 1944 года

у «Звяздзе» з’явілася аб’ява, што на наступны дзень, 22 кастрычніка, адкрываецца першая экспазіцыя музея. Так пачыналася дакументаванне гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Беларусі.

**У. Адамушка:** — Публікацыйная і выставацкая дзейнасць дзяржаўных архіваў Беларусі спрыяе ўвядзенню ў шырокае навуковае абарачэнне ўсё новых дакументаў і матэрыялаў аб Вялікай Айчыннай вайне. Яны дзавяляюць па-новаму паглядзець на падзеі ваеннага часу, якія адбыліся на тэрыторыі Беларусі.

## Сучасны погляд на падзеі вызвалення: навуковыя даследаванні і адкрыцці

**В. Даниловіч:** — Вывучэнне пытанняў Вялікай Айчыннай вайны — адна з найбольш значных, стрыжнёвых праблем, якой надаецца шмат увагі. Навукоўцамі Інстытута гісторыі падрыхтавана больш за 200 навуковых публікацый, прысвечаных гэтай тэме. Увогуле тэма Вялікай Айчыннай вайны чырвоная стужка праходзіць праз усе іх працы. Дастаткова сказаць, што вучонымі Інстытута на чале з Аляксандрам Аляксандравічам Каваленявым разам з калегамі з ВНУ падрыхтаваны вучэбна-метадычны комплекс «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)», які прызнаны лепшым сярод краін СНД. Наша знакавая праца «Беларусы: Народ. Дзяржава. Час», таксама прысвечана падзеям вайны, атрымала прызнанне як на нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі — 2010», так і на Міжнародным конкурсе ў Маскве.

Мы імкнемся пільна супрацоўнічаць з замежнымі калегамі, даводзіць наш погляд на падзеі Другой сусветнай вайны. Таксама рэалізоўваем шэраг міжнародных навуковых праектаў. Напрыклад, пры падтрымцы германскага фонду «Памяць. Адказнасць. Будучыня» быў падрыхтаваны зборнік, прысвечаны прымушовай працы беларусаў у гады Вялікай Айчыннай вайны на акупаванай тэрыторыі. Упершыню абгрунтаваны тэзіс, што больш за 2 мільёны чалавек прыцягвалася да прымушовай працы. Сапраўдным прывівам у гістарыяграфіі Беларусі, Расіі і Украіны стала падрыхтоўка і публікацыя калектыўнай манарафіі, а таксама зборніка дакументаў і матэрыялаў «1941: Краіна ў агні».

**І. Варанкова:** — Я хачу падкрэсліць тэму пра важнасць дакументавання гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, каб потым можна было спранца з дзікунімі выказваннямі на адрас мінугла. Да такой найбуйнейшай падзеі, як пачатак вызвалення Беларусі, мела вялікае дачыненне шмат нашых падзей. Магчыма, не такога вялікага маштабу, але не менш важных.

30 верасня гэтага года будзе адзначана Беларуская дзяржаўная музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была знакавая падзея. Бітва пад Курскім, фарсіраванне Дняпра, пачатак вызвалення Беларусі далі магчымасць стварыць ужо ўпэўнены падмурак архіўнага і музэйнага фондаў. А калі пры Цэнтральным камітэце Кампарты Беларусі, які працаваў у той час у эвакуацыі ў Маскве, была створана камісія па зборы дакументаў і матэрыялаў Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, адказным сакратаром камісіі быў прызначаны даваенны супрацоўнік шэрагу беларускіх газет, у тым ліку «Звязды», Васіль Дзям’янавіч Стальоў (сапраўднае прозвішча — Парфіяновіч). Пазней ён стаў першым дырэктарам таго самага музея. Створаны вайлі рабочы апарат камісіі. Прычым, акрамя журналістаў, мастакоў, якія былі выкліканы ў Маскву з савецкага тылу, таксама былі прызначаны адказныя за збор дакументаў на акупаванай тэрыторыі Беларусі. У асноўным гэта былі намеснікі камісараў партызанскіх фарміраванняў па камсамоле — маладыя энергічныя хлопцы, якія збіралі звесткі пра партызанскую барацьбу.

У першым цільным варыянце, што ўдалося сабраць, былі пісьмовыя крыніцы — партызанскія газеты, лістоўкі, акты пра злычынствы акупантаў на тэрыторыі Беларусі. На падставе гэтых дакументаў была створана выстава «Беларусы тыве. Беларусь змагаецца». Якое тавы прапагандыскае палітычнае гучанне надавала гэтым першым дакументам і акцыям, што пад гэтую выставу было адрэдавана некалькі залаў у вядомым будынку Дзяржаўнага гістарычнага музея Расіі, што на Краснай плошчы ў Маскве. І там яна працавала аж да адзёду ў Мінск — да 1944 года.

У 1946 годзе камісія скончыла сваю працу. Былі сабраны вайлі архіў. Большыя часткі з’яго трапілі ў партыйны архіў Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, частка — у архіў КДБ БССР, а тая частка фондаў, якая мела музэйнае значэнне, стварыла частку фондаў Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. СМІ вельмі пільна сачылі за падрыхтоўкай першай экспазіцыі музея. 21 кастрычніка 1944 года

у «Звяздзе» з’явілася аб’ява, што на наступны дзень, 22 кастрычніка, адкрываецца першая экспазіцыя музея. Так пачыналася дакументаванне гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Беларусі.

**У. Адамушка:** — Публікацыйная і выставацкая дзейнасць дзяржаўных архіваў Беларусі спрыяе ўвядзенню ў шырокае навуковае абарачэнне ўсё новых дакументаў і матэрыялаў аб Вялікай Айчыннай вайне. Яны дзавяляюць па-новаму паглядзець на падзеі ваеннага часу, якія адбыліся на тэрыторыі Беларусі.

## Сучасны погляд на падзеі вызвалення: навуковыя даследаванні і адкрыцці

**В. Даниловіч:** — Вывучэнне пытанняў Вялікай Айчыннай вайны — адна з найбольш значных, стрыжнёвых праблем, якой надаецца шмат увагі. Навукоўцамі Інстытута гісторыі падрыхтавана больш за 200 навуковых публікацый, прысвечаных гэтай тэме. Увогуле тэма Вялікай Айчыннай вайны чырвоная стужка праходзіць праз усе іх працы. Дастаткова сказаць, што вучонымі Інстытута на чале з Аляксандрам Аляксандравічам Каваленявым разам з калегамі з ВНУ падрыхтаваны вучэбна-метадычны комплекс «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)», які прызнаны лепшым сярод краін СНД. Наша знакавая праца «Беларусы: Народ. Дзяржава. Час», таксама прысвечана падзеям вайны, атрымала прызнанне як на нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі — 2010», так і на Міжнародным конкурсе ў Маскве.

Мы імкнемся пільна супрацоўнічаць з замежнымі калегамі, даводзіць наш погляд на падзеі Другой сусветнай вайны. Таксама рэалізоўваем шэраг міжнародных навуковых праектаў. Напрыклад, пры падтрымцы германскага фонду «Памяць. Адказнасць. Будучыня» быў падрыхтаваны зборнік, прысвечаны прымушовай працы беларусаў у гады Вялікай Айчыннай вайны на акупаванай тэрыторыі. Упершыню абгрунтаваны тэзіс, што больш за 2 мільёны чалавек прыцягвалася да прымушовай працы. Сапраўдным прывівам у гістарыяграфіі Беларусі, Расіі і Украіны стала падрыхтоўка і публікацыя калектыўнай манарафіі, а таксама зборніка дакументаў і матэрыялаў «1941: Краіна ў агні».

**І. Варанкова:** — Я хачу падкрэсліць тэму пра важнасць дакументавання гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, каб потым можна было спранца з дзікунімі выказваннямі на адрас мінугла. Да такой найбуйнейшай падзеі, як пачатак вызвалення Беларусі, мела вялікае дачыненне шмат нашых падзей. Магчыма, не такога вялікага маштабу, але не менш важных.

30 верасня гэтага года будзе адзначана Беларуская дзяржаўная музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была знакавая падзея. Бітва пад Курскім, фарсіраванне Дняпра, пачатак вызвалення Беларусі далі магчымасць стварыць ужо ўпэўнены падмурак архіўнага і музэйнага фондаў. А калі пры Цэнтральным камітэце Кампарты Беларусі, які працаваў у той час у эвакуацыі ў Маскве, была створана камісія па зборы дакументаў і матэрыялаў Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, адказным сакратаром камісіі быў прызначаны даваенны супрацоўнік шэрагу беларускіх газет, у тым ліку «Звязды», Васіль Дзям’янавіч Стальоў (сапраўднае прозвішча — Парфіяновіч). Пазней ён стаў першым дырэктарам таго самага музея. Створаны вайлі рабочы апарат камісіі. Прычым, акрамя журналістаў, мастакоў, якія былі выкліканы ў Маскву з савецкага тылу, таксама былі прызначаны адказныя за збор дакументаў на акупаванай тэрыторыі Беларусі. У асноўным гэта былі намеснікі камісараў партызанскіх фарміраванняў па камсамоле — маладыя энергічныя хлопцы, якія збіралі звесткі пра партызанскую барацьбу.

У першым цільным варыянце, што ўдалося сабраць, былі пісьмовыя крыніцы — партызанскія газеты, лістоўкі, акты пра злычынствы акупантаў на тэрыторыі Беларусі. На падставе гэтых дакументаў была створана выстава «Беларусы тыве. Беларусь змагаецца». Якое тавы прапагандыскае палітычнае гучанне надавала гэтым першым дакументам і акцыям, што пад гэтую выставу было адрэдавана некалькі залаў у вядомым будынку Дзяржаўнага гістарычнага музея Расіі, што на Краснай плошчы ў Маскве. І там яна працавала аж да адзёду ў Мінск — да 1944 года.

У 1946 годзе камісія скончыла сваю працу. Былі сабраны вайлі архіў. Большыя часткі з’яго трапілі ў партыйны архіў Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, частка — у архіў КДБ БССР, а тая частка фондаў, якая мела музэйнае значэнне, стварыла частку фондаў Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. СМІ вельмі пільна сачылі за падрыхтоўкай першай экспазіцыі музея. 21 кастрычніка 1944 года

у «Звяздзе» з’явілася аб’ява, што на наступны дзень, 22 кастрычніка, адкрываецца першая экспазіцыя музея. Так пачыналася дакументаванне гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Беларусі.

**У. Адамушка:** — Публікацыйная і выставацкая дзейнасць дзяржаўных архіваў Беларусі спрыяе ўвядзенню ў шырокае навуковае абарачэнне ўсё новых дакументаў і матэрыялаў аб Вялікай Айчыннай вайне. Яны дзавяляюць па-новаму паглядзець на падзеі ваеннага часу, якія адбыліся на тэрыторыі Беларусі.

**Сучасны погляд на падзеі вызвалення: навуковыя даследаванні і адкрыцці**

**В. Даниловіч:** — Вывучэнне пытанняў Вялікай Айчыннай вайны — адна з найбольш значных, стрыжнёвых праблем, якой надаецца шмат увагі. Навукоўцамі Інстытута гісторыі падрыхтавана больш за 200 навуковых публікацый, прысвечаных гэтай тэме. Увогуле тэма Вялікай Айчыннай вайны чырвоная стужка праходзіць праз усе іх працы. Дастаткова сказаць, што вучонымі Інстытута на чале з Аляксандрам Аляксандравічам Каваленявым разам з калегамі з ВНУ падрыхтаваны вучэбна-метадычны комплекс «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)», які прызнаны лепшым сярод краін СНД. Наша знакавая праца «Беларусы: Народ. Дзяржава. Час», таксама прысвечана падзеям вайны, атрымала прызнанне як на нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі — 2010», так і на Міжнародным конкурсе ў Маскве.

Мы імкнемся пільна супрацоўнічаць з замежнымі калегамі, даводзіць наш погляд на падзеі Другой сусветнай вайны. Таксама рэалізоўваем шэраг міжнародных навуковых праектаў. Напрыклад, пры падтрымцы германскага фонду «Памяць. Адказнасць. Будучыня» быў падрыхтаваны зборнік, прысвечаны прымушовай працы беларусаў у гады Вялікай Айчыннай вайны на акупаванай тэрыторыі. Упершыню абгрунтаваны тэзіс, што больш за 2 мільёны чалавек прыцягвалася да прымушовай працы. Сапраўдным прывівам у гістарыяграфіі Беларусі, Расіі і Украіны стала падрыхтоўка і публікацыя калектыўнай манарафіі, а таксама зборніка дакументаў і матэрыялаў «1941: Краіна ў агні».

**І. Варанкова:** — Я хачу падкрэсліць тэму пра важнасць дакументавання гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, каб потым можна было спранца з дзікунімі выказваннямі на адрас мінугла. Да такой найбуйнейшай падзеі, як пачатак вызвалення Беларусі, мела вялікае дачыненне шмат нашых падзей. Магчыма, не такога вялікага маштабу, але не менш важных.

30 верасня гэтага года будзе адзначана Беларуская дзяржаўная музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была знакавая падзея. Бітва пад Курскім, фарсіраванне Дняпра, пачатак вызвалення Беларусі далі магчымасць стварыць ужо ўпэўнены падмурак архіўнага і музэйнага фондаў. А калі пры Цэнтральным камітэце Кампарты Беларусі, які працаваў у той час у эвакуацыі ў Маскве, была створана камісія па зборы дакументаў і матэрыялаў Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, адказным сакратаром камісіі быў прызначаны даваенны супрацоўнік шэрагу беларускіх газет, у тым ліку «Звязды», Васіль Дзям’янавіч Стальоў (сапраўднае прозвішча — Парфіяновіч). Пазней ён стаў першым дырэктарам таго самага музея. Створаны вайлі рабочы апарат камісіі. Прычым, акрамя журналістаў, мастакоў, якія былі выкліканы ў Маскву з савецкага тылу, таксама былі прызначаны адказныя за збор дакументаў на акупаванай тэрыторыі Беларусі. У асноўным гэта былі намеснікі камісараў партызан

Ашмянскі мясакамбінат, паводле архіўных звестак, старэйшы ў Беларусі. У 1900 годзе Віленскім губернскім упраўленнем было прынята рашэнне аб будаўніцтве гарадской бойні, якое завяршылася ў пачатку 1903-га.

Пра тэму часу нагадаюць хіба толькі стараыя здымкі і дакументы, сабраныя ў невялікім музеі. Сёння камбінат — гэта комплекс сучасных еўрапейскага ўзроўню вытворчых і адміністрацыйных памяшканняў. А абсталяванню лепшых замежных фірмаў, што ўстаноўлена ў цэхах, могуць пазаздзіцца калегі.

Пра поспехі адкрытага акцыянернага таварыства «Ашмянскі мясакамбінат» «Звязда» расказвала неаднаразова. Ды прадпрыемства славіцца не толькі працоўнымі, але і сацыяльнымі, культурнымі, спартыўнымі набыткамі. Здароўе людзей, іх адпачыванне — галоўны клопат дырэктара камбіната Тамары Уладзіміраўны Філіповіч, якая на гэтай пасадзе звыш 30 гадоў.



Дырэктар Ашмянскага мясакамбіната Тамара ФІЛІПОВІЧ ахвотна пазнаваміла карэспандантаў «Звязды» з матэрыяламі, сабранымі на вялікай выставе пра мінулае прадпрыемства. Дарчыні, тэма гісторыі мясакамбіната адлюстравана нават у дэталях афармлення вытворчых памяшканняў.

### У «Пачастунку» знатныя пачастункі



Так выглядае адзін з магазінаў «Пачастунку», размешчаны ў Ашмянах на вуліцы Будаўнікоў.

Іх ацанілі не толькі жыхары Ашмян, але і Беларусі. На сённяшні дзень прадукцыя з лагатыпам Ашмянскага мясакамбіната можна сустрэць больш чым у 500 гандлёвых аб'ектах Беларусі. У камбіната таксама 18 дзейных фірмовых крам «Пачастунак». У Гродне, Шчучыне, Наваельні, Астраўцы, Сморгоні, Ашмянах і ў Мінску на вуліцы Платонава. Усе яны лёгка пазнавальныя: выкананыя ў адной каларовай гаме з лагатыпам.

Сёлетня плануюцца адкрыць новыя гандлёвыя пункты ў Ашмянах, Гродне, Шчучыне, а ў Сморгоні і Астраўцы хутчэй за ўсё — у пачатку наступнага года. Дадам, што на прадпрыемстве выпускаецца каля 200 найменшых кубасчынаў вырабаў і каля 60 паўфабрыкатаў, усе яны прысутнічаюць у гандлёвай сетцы. У крамах часта праводзяцца разнастайныя акцыі, прапаганда асабліва зніжкі, у тым ліку і на новыя віды прадукцыі. Робіцца гэта для таго, каб пакупнікі змаглі іх набыць па даступных цэнах, пакаштаваць і ацаніць, а ў далейшым, так бы мовіць, палюбіць. Праходзяць у крамах і сезонныя акцыі. Таму прадукцыя тут не залежваецца. Напрыклад, летам людзі не вараць халадзец, гатуюць больш салаты, халаднік, а на святочныя перадаюць менш увагі. Таму работнікі прылаўкі і праводзяць акцыі, каб прадукт не залежваўся ў вітрыне. І, як правіла, зніжкі робяць сваю справу.

— Што больш за ўсё бяруць пакупнікі? — пацікавілася ў прадаўцоў магазіна на вуліцы Будаўнікоў. — Яшчэ не прайшло і года, як працуе наша крама. Але ўжо ёсць пастаянныя пакупнікі. Людзі ідуць сюды з задавальненнем, паколькі асартымент вельмі шырокі, а прадукцыя заўсёды свежая: завозіцца два разы на дзень, — адказваюць жанчыны. — Якім вырабам аддаюць перавагу людзі, нават цяжка сказаць: бярэць усё, продаж ідзе добра. А ад гэтых залежыць і наша зарплата.

Адзначу, што крама вельмі прасторная, удала размешчаны стэлажы і халадзільныя вітрыны з узорами прадукцыі. У асартыменце не толькі мяснаныя прадукцыя, але і малочная, хлебабулачная, крупы, цукар, алеі — увесь набор прадуктаў, неабходных для паўсядзённага ўжывання. Тут таксама выдзелена асобнае памяшканне пад апток. Словам, сканцэнтраваны неабходны мінімум паслуг.

У параўнанні з іншымі вытворцамі, у фірмовых крамах «Пачастунак» вельмі выгадныя цэны за кошт мінімальнага надбавка. Напрыклад, на сыравянджаную каўбасу можна даваць нацэнку да 50%, а тут яна складае толькі 12%. Сыравянджаную каўбасу разлітаюць, як гарачыя піражкі, асабліва летам. І гэта зразумела: людзі едуць у адпачыванне, на дачу і запасаюцца прадуктамі, якія даўжэй захоўваюцца. Заправабаваны ашмянскія мясныя вырабы і ў расій, якія закупляюць іх дзясяткамі кілаграмаў. Карыстаюцца яны попытам і ў суседзях з Літвы.

У «Пачастунку» можна зрабіць паляўняныя заказы на вяселлі, юбілей — на канкрэтны дзень і час. — Я пастаянны наведнік сеткі магазінаў «Пачастунак». Тут заўсёды свежая і якасная прадукцыя. І, вядома, вельмі ветлівыя прадаўцы, — падзяляючы сваім уражаннем пастаянны пакупнік Андрэй. — І хача ў Ашмянах прадстаўлена прадукцыя і іншых вытворцаў, але тут значна смачней і танней. — А мне і маім сямейкам вельмі падабаюцца вырабы з дабуўным лафантам, менавіта ён надае каўбасам неверагодна духмяны і адметны пах. — зазначае маладая жанчына, што назвала Вольга. Патлумачу, лафант — гэта трава, насенне якой выкарыстоўваецца як прыправа. Яе пастаўляе на камбінат мясцовы фермер. Сыравіна экалагічна чыстая, правяраецца ў спецыяльнай лабараторыі на прыдатнасць. На прадпрыемстве яе выкарыстоўваюць у прыгатаванні асобных відаў прадукцыі ўжо дзесяці гадоў. Варта дадаць, што лафант добра ўздзейнічае на работу кішчанка-стрававальнай сістэмы, узраўняе мікрафлору.

Усе новыя віды прадукцыі, што выпускаюцца на камбінате, спачатку праходзяць праз фірмовыя гонды. Тэхнолагі нават аптыяне праводзяць сярэд пакупнікоў. Калі нешта горш прадаецца, то аналізуюць, па якіх прычынах. У Астраўцы фірмовы магазін «Пачастунак» адкрыты ў чэрвені. Але ўжо абзавёўся пастаяннымі пакупнікамі. — На першачарговым этапе ў нас нямнога таваразварот, шмат паляўняных заявак, — не скарываюць задавальнення прадаўцы. Гандлёвы пункт знаходзіцца на ўскраіне горада, у непасрэднай блізкасці ад раённай балніцы. Таму і кантынгент пакупнікоў тут свой: хворыя, медыкі, асобны персанал. Як і чыя работнікі прылаўкі, у іх крамы прывабныя перспектывы, паколькі месяц размяшчэння выбрана вельмі ўдала. Адначасова з узвядзеннем Астраўцкай атамнай электрастанцыі побач будзе жылы комплекс. А гэта значыць, кантынгент пакупнікоў будзе павялічвацца.

— Пра адкрыццё магазіна даведалася з раённай газеты. Наведаліся сюды з мужам упершыню дзеяла цікаўнасці, — гаворыць Алена. — А цяпер не ўвоўляем, як раней абыходзіліся без яго. Выбар вельмі багаты, прадукты якасныя. Прадаўцы ветлівыя, заўсёды падкажуць, параіць, што выбраць. У гэтую краму хочацца заходзіць зноў і зноў, хоць і жывём ад яе далёка. Дарчыні, зааду тут можна набыць і хлеб, і малако, і крупы, і «вітаміны». Па дамоўленасці з прадпрыемствам тут выдзелена месца для продажу гародніны і садавіны, што таксама вельмі важна для пакупнікоў — не трэба ехаць на рынак ці наведваць іншыя гандлёвыя аб'екты.



Прадавец 6-га разраду Людміла ЛАЗОУСКАЯ — адна з тых, хто ўзорна абслугоўвае наведнікаў крамы «Пачастунак», размешчаны ў Ашмянах на вуліцы Крынічнай.

### ААТ «Ашмянскі мясакамбінат»:

# ГІСТОРЫЮ ПІШУЦЬ ЛЮДЗІ

## Адным словам, смачна!

З 2007 года Ашмянскі мясакамбінат першым у краіне ўзяў на сябе арганізацыю дзіцячага харчавання. У якасці эксперыментальнай пляцоўкі была выбрана сталовая Ашмянскага сярэдняй школы № 2, якая перайшла пад апеку мясакамбіната.

Чаму менавіта Ашмянскі мясакамбінат распачаў гэтую новую і, зрэшты, невядомую справу? Эксперыментаваць ёсць эксперымент, і невядома, якія вынікі ён дасць. Магчыма, і адмоўныя. Але фінансавы бок справы адно, а здароўе дзяцей — зусім іншае. Дырэктар мясакамбіната Тамара Філіповіч, у якой падрастаюць тры ўнучкі, ведае, як цяжка адчуваць дзяцей ад фаст-фуду, чыпсаў, каларовых газіраваных напояў. «Цяжка, але магчыма, калі замяніць яго смачнай здаровай ежай», — была ўпэўнена Тамара Уладзіміраўна. І не памылілася: эксперымент удаўся.

Сёння ўжо чатыры школы горада і аграрна-тэхнічны каледж, а таксама сярэдняя школа вёскі Сольны суседняга Сморгонскага раёна перайшлі на новую сістэму харчавання. А з 1 верасня іх лік папоўніўся яшчэ трыма школамі Астраўцкага раёна.

— Арганізацыю харчавання ўзяў на сябе мясакамбінат, — распавяла інжынер-тэхнолаг па школьных харчаваннях Ашмянскага мясакамбіната Вольга Завадская. — Дзякуючы гэтай удалася знізіць гандлёвую надбавку. Калі дзяцей карміла раённае спажывецкае таварыства, то яна была 30%, а то і 40%, мы ж працуем з 25%. Акрамя таго, на сваю прадукцыю прадпрыемства не бярэ наогул нацэнку.

Паўфабрыкаты высокай ступені гатунасці з рубленага мяса распрацаваны спецыяльна для дзіцячага харчавання тэхнолагамі мясакамбіната і БелНДКТИММП. Яны разнастайныя. Напрыклад, катлетка «Школьная» з лактулозай (прадукт, які дапамагае узаўважыць кішчаную мікрафлору), катлеты «Здравушка» з марской капуста (што таксама вельмі важна, паколькі беларусы адчуваюць недахоп ёду), тэртэлі «Казка», сасіскі дзіцячы з малаком, сардэчкі «Лалушка», «Савецкія», пельмені «Сібірскага экстры» і шмат ін-

шых. Усе прадукты вырабляюцца з экалагічна чыстай сыравіны, на высокатэхналагічным абсталяванні. Словам, прадукцыя на этапе вытворчасці не кантактуе з рукамі чалавека, з тым, што магло б яе забрудзіць.

Разам з тым мясакамбінат забяспечвае школы ўсімі мыйнымі, дэзынфікуючымі сродкамі, санітарным адзеннем, тэхналагічным абсталяваннем, халадзільнікамі.

Харчаваннем задаволены ўсе. Бацькі рады, што яго кошт значна паніжэ, дзецям падабаецца смаката, прыгатаваная кухарамі. Ну, а кухары асабліва радыюцца, што скараціўся і значна спрасціўся працэс прыгатавання страў.

Кухары школьных сталовых уваходзяць у штат мясакамбіната. Усе яны маюць кваліфікацыйныя разрады не менш чэцвёртага. Для іх, як і работнікаў камбіната, паводле калектыўнага дагавора прадугледжаны сацыяльны пакет.

Варта дадаць, што Ашмянскі мясакамбінат стаў пераможцам рэспубліканскага агляду-конкурсу ў



Кавярня «Галактыка» — папулярнае сярод гараджан месца, вядомае выдатнай кухняй і «жывой» музыкай. Гэты здымак зроблены за некалькі хвілін да пачатку працоўнага дня. Сустрэцца наведнікаў рытуэля афіцыйнага дня ВЯРСОЦКАЯ і бармен 5 разраду Марына КРОШЧАНКА.

намінацыі «Лепшы гандлёвы аб'ект грамадскага харчавання пры іншых установах адукацыі, што рэалізуюць адукацыйныя праграмы на ўзроўні сярэдняй спецыяльнай адукацыі». — А ў 2011 годзе ў абласным конкурсе па арганізацыі харчавання навуцэнцаў устаноў прафесійнай тэхнічнага адукацыі сталовая дзяржаўнага аграрна-тэхнічнага каледжа заняла першае месца, — распавяла намеснік дырэктара каледжа па выхавальнай рабоце і арганізацыі харчавання Галіна Мужыла. — Частку прэміі патрацілі на набыццё халадзільнага абсталявання, печы СВЧ.

У сталовыя харчуецца каля 400 навуцэнцаў, усе яны без выключэння атрымліваюць бясплатныя паўнацэнныя гарачыя абеды. А дзеці-сіроты і дзеці з малазабеспечаных сем'яў забяспечваюцца тэрозавым харчаваннем за кошт дзяржбюджэту.

Прадукты спецыяльна абсталяваным транспартам своечасова дастаўляе мясакамбінат. Яны заўсёды якасныя і свежыя. А кухары мясакамбіната вельмі смачна гатуюць, і дзеці літаральна падчысчаюць за сабой талеркі, а многія просяць і дабаўку. Меню разнастайнае: і мяса і тлушкі, і малочныя прадукты, і паўфабрыкаты са свінны, садавіна, дэсерт. Для тых, хто па стане здароўя мае праблемы ў дыеце, прапаўняецца спецыяльнае меню. Дадам, што на патаненне харчавання ўплывае і тое, што ў падобнай гаспадарцы каледжа навуцэнцы вырошчваюць агародніну: бульбу, буряк, капусту, моркву, цыбулю ды іншыя «вітаміны».

## Мікалай Радзівіл Руды ў «Галактыцы»? Чаму б і не!

Для жыхароў Ашмян няма праблем, дзе смачна паесці і з карысцю адпачыць пад гучанне жывой музыкі. Сапраўднай «народнай» славай карыстаецца ў райцэнтры кафэ «Галактыка» Ашмянскага мясакамбіната.

Тым больш што працуе яно без выхадных. Незвычайны інтэр'ер і дызайн залы, выкананыя ў блакітнай гаме, не толькі пасуюць да назвы ўстановы, але і робяць візуальна памяшканне больш прасторным. А зорнае неба падкрэслівае бязмежнасць, нязведанасць нашай галактыкі. Ды і абслугоўванне тут на еўрапейскім узроўні, разнастайная кухня, у тым ліку і нацыянальна беларуская.

— У нашым кафэ праводзіцца не толькі індывідуальнае абслугоўванне, але і комплекснае. Наведнікі заказваюць юбілейныя, памінальныя, вясельныя сталы, — гаворыць загадчыца сеткі грамадскага харчавання Ашмянскага мясакамбіната Святлана Войноўш.

7 ліпеня ўстанове споўнілася 8 гадоў з дня адкрыцця. І кожны год тут нешта мяняецца да лепшага як у меню, абслугоўванні, так і ў вонкавым выглядзе. Два гады таму пам'янілі інтэр'ер. А цяпер, да абласнога свята «Дажынікі», што адбудзецца сёлетня ў Ашмянах, наведнікам рытуэля новае супрыжы. Раскрыем сакрэт: на вонкавай сцяне будынка з'явіцца выява Мікалая Радзівіла Рудого (1512 — 1588), які ўваждаў у горад на брычцы. Якое ж дачыненне мае ён да гэтай мясцовасці? Нагадаю, што ў 1566 годзе Ашмянны атрымалі ад караля Жыгімонта Аўгуста Магдэбургскія права. У гэты ж час горад стаў адным з самых вядомых цэнтраў калывнізму ў ВКЛ пасля таго, калі Мікалай Радзівіл Руды, ашмянскі староста, заснаваў тут калегіум і калывніцкі сабор.

Дырэктар мясакамбіната Тамара Філіповіч скарысталася менавіта гэты факт для знешняга аздаблення кафэ. Тамара Уладзіміраўна — сапраўдная знаўца мясцовай гісторыі, даўніны, цэнце яе, шануе і пры любоў магчыма і матэрыялізуе яе ў рэчаіснасці. — Акрамя «Галактыкі», у нашай сістэме кафэ «Мінутка» на 36 месцаў, што месціцца ў будынку райвыканкама, але наведваюць яе ўсе ахвотныя. Есць кафэ «Пачастунак» у суседняй Сморгоні на 16 пасадкавых месцаў, — уведзіць у курс справы Святлана Васільеўна. — Разам з тым у нашай дырэктарыі шмат праектаў — яна літаральна фантазуе ідэямі. Напрыклад, у будынку старой спартыўнай школы, будзе адкрыта кафэ «Стары горад». Гэта, як мяркуюць, будзе нешта незвычайнае — у трох узроўнях, кожны з іх будзе адлюстроўваць пэўны канкрэтны гістарычны эпоху развіцця Ашмян. І нават афіцыйны будучы арганізатар у тагачасныя часы. Будзе таксама адкрыта кафэ з новым фізікультурна-аздараўленчым цэнтрам на 20 месцаў.

На мясакамбінате ёсць і сталовая, дзе гарачыя абеды для работнікаў бясплатныя. Кляпоццё і пра тэму, хто працуе ў нашым мэню: да іх паслуг буфет, дзе можна таксама бясплатна выпіць кубачак гарачай гарбаты ці кавы.



Загадчыца сеткі грамадскага харчавання Святлана ВОЙНОУШ.

## Ашмянскія волаты

— Ідэя стварэння вакальна-інструментальнага ансамбля «Ашмянскія волаты» узнікла ў нашай дырэктарыі Тамары Уладзіміраўны Філіповіч. Гадоў колькі таму ў горадзе ладзіліся ўрачыстасці з нагоды Дня Перамогі. Прымялі ў іх удзел і работнікі камбіната, і кіраўніцтва. Нечакана наліццела хмара і саплану дождж. Я выпадкова аказаўся пад дрэвам побач з Тамарай Уладзіміраўнай. Яна і кажа: «Са спортам мы дружым, займаем прызавыя месцы, а вось музычная ніша чамусьці не запоўнена. Ты ж закончыў музычную школу, так што і сцяг табе ў рукі...» — загадаў удзельнік ансамбля Павел Лаўцэль.

Упершыню група апрабавала свае сілы два гады таму на раённых мерапрыемствах, прысвечаных Дню Незалежнасці.



Вакальна-інструментальны ансамбль мясакамбіната «Ашмянскія волаты» з поспехам выступае не толькі ў родным горадзе, але і на іншых сцэнічных пляцоўках Беларусі. Павел ЛАЎЦЭЛЬ — адзін з яго салістаў.

## Спорт аб'ядноўвае людзей у калектыў

У Анатолія Шыдлоўскага адказня і нялёгкае праца — абвальшчык мяса. Гэтая справа патрабуе спрыту, умённай высокай кваліфікацыі, бяспрэчна, фізічнай сілы, формы, якіх, дарчыні, яму не займае. Справа ў тым, што Анатоль Уладзіміравіч вольна ўжо 21 год — пазаштатны інструктар па спорце Ашмянскага мясакамбіната, заўзяты раз розных відаў спорту. Але больш даслабоў яму вольбоп.

— Нашу каманду па вольбопе можна назваць ветэранскай, сярэдні ўзрост гульцоў 50 гадоў, але ў спартыўных мы не саступаем моладзі, — канстатуе мой суразмоўца. — Удзельнічаем у раённых, абласных, рэспубліканскіх турнірах. Гэтым летам прынялі ўдзел у міжнародным спартыўным на Арачы, куды нас запрасіла кіраўніцтва спартыўнага рэгіянальнага грамадскага аб'яднання «Вольбопны клуб «Фенікс». На спартыўных сабралася 20 мужчынскіх і каля 10 жаночых камандаў з Масквы, Санкт-Пецярбурга, Літвы, Латвіі, Маскоўскай і Ленінградскай абласцей. Словам, узровень вельмі высокі і прадстаўнічы. За каманды выступалі майстры міжнароднага класа, чые імяны грывелі ў 60-70-х гадах мінулага стагоддзя. Чэмпіёнскі тытул заваявалі літоўцы. Але і мы, аматары, выстпелі нядрэнна, занялі пятае месца.

На прадпрыемстве пастаянна ладзіцца спартыўныя свята, у якіх бяруць масавы ўдзел як работнікі, так і іх сем'і: У дзень абаронцаў Айчыны, падчас прафесійнага свята — Дня работнікаў сельскай гаспадаркі і перапрацоўчых прамысловасці. Як правіла, на некалькі даступных відах спорту: шашкі, шахматы, тэніс, дартс, перацягванне каната, падняцце гры і гэтак далей. Адміністрацыя і прафкам, паводле калектыўнага дагавора, выдзяляюць грошы на заахаванне спартсменаў, набыццё прызоў. На мясакамбінате самая моцная ў раёне каманда па падняцці гры, вольбопе, перацягванні каната. Пастаянна удзельнічаюць спартсмены ў раённым круглагоддзінным спартыўным 20 відах спорту, тры разы становіліся чэмпіёнамі. Варта дадаць, што каманда мясакамбіната — васьміразовы чэм-

піён спартыўнага сярод прадпрыемстваў харчовай галіны Гродзенскага вобласці.

Дырэктар прадпрыемства Тамара Уладзіміраўна Філіповіч не толькі заахочвае маральна і матэрыяльна спартыўны запал сваіх падначаленых, але і сама актыўна удзельнічае ў спартыўных святах. Сёння многія прадпрыемствы купляюць для сваіх спартыўнікаў аб'екты і спартыўныя, трэнажорныя залы, у басейн. Для многіх гэта — даўня дзея. А вось Тамара Уладзіміраўна пайшла далей, падтрымаўшы ініцыятыву работнікаў адкрыць на камбінате спартыўную залу. Кіраўнік добра разумее, што пасля змены не вельмі хочацца кудысьці ісці патрэнавацца цэла. А тут, на месцы, усё побач. Не трэба нават выходзіць за праходную. Наймальнік адвела свабоднае памяшканне, дзе правялі рамонт, закупілі абсталяванне: бегавую дарожку, велатрэнажор, трэнажор для хадзьбы, для мышцаў брушного прэса, ног і рук. Есць інвентар для заняткаў гіравым спортам, настольным тэннісам, дартсам. Ствароўць добры настрой падзёрныя песні і кампазіцыі, што гучаць з музычнага цэнтра. Яшчэ адна прыкмета памяшкання — на сценах, бадай, няма вольнага месца — усё ў граматах, падзяках, дыпламах, медалях за спартыўныя дасягненні. Іх тут, відаць, больш за сотню.

Ахвотна наведвае заняткі і заводская моладзь: у абедзённы перапынак, пасля работы. У спартзалу мы сустрэлі маладога чалавека, які праходзіць на мясакамбінате практыку. Ён студэнт Беларускага аграрнага тэхнічнага ўніверсітэта. Вучыцца на інжынера-механіка за кошт прадпрыемства. — Я прыйшоў у спартзалу ўпершыню. Утульна, пры-



У спартыўнай зале прадпрыемства фотаб'ект «Учыць» пазаштатнага інструктара па спорце Анатолія ШЫДЛОУСКАГА.

гожа, уражваюць і трэнажоры, яны новыя, сучасныя, і іх многа. У БАТУ спартыўная зала болейшая па памерах, але абсталявана значна горш» — запэўніў нас хлопчак.

Варта дадаць, што масавай фізічнай культуры і спорту тут і надалей будучы надаваць самую пільную увагу, прыцягваюць да заняткаў усё больш работнікаў. Каму як кіраўніцтва ведаць, што агульнае інтарэса аб'ядноўваюць разнабачковыя людзей у сапраўдны калектыў.

■ «Прамая лінія»

# УЖЫВАЦЕ — І БОЛЬ, І ЦЯЖАР

Хваробы органаў стрававання займаюць адно з першых месцаў у агульнай структуры захваральнасці насельніцтва. Колькасць хворых з паталогіяў печані, кішчэчніка, стрававода і падстраўнікавай залозы стабільна прырастае. Гэта прыводзіць да шырокага распаўсюджвання хвороб стрававальнай сістэмы, асабліва сярод маладога і працаздольнага насельніцтва. Акрамя таго, гэтыя захворванні пачалі часцей суправаджацца абстрактна і небяспечнымі для жыцця ускладненнямі. Асабліва гэта датычыцца вірусных пашкоджанняў печані, захворванняў, звязаных з парушэннем кіслотавыдзяляльнай функцыі страўніка, а таксама пачынаюцца са значным павелічэннем вагі, анкалагічнай паталогіяй, тых, хто злоўжывае алкаголем.

Сучаснай навукай і ўрачэбнай практыкай назапашаны вялікі вопыт эфектыўнай дыягностыкі і лячэння хвороб стрававальнай сістэмы. Прымяненне высокаэфектыўных лабараторных і інструментальных метадаў даследавання, у лясчэні вострых і хранічных захворванняў выкарыстоўваюцца сучасныя лекваквы прэпараты. Адкрыццё хелікабактарнай інфекцыі і некаторых іншых бактэрый і вірусаў з'явілася падставой для перагляду ранейшых уяўленняў аб прычыне і метадах лячэння язэвавай хваробы.

Шэраг новых фармакалагічных прэпаратаў аказвае вельмі эфектыўнае дзеянне пры лячэнні хвороб органаў стрававання. Аднак, нягледзячы на гэта, пацыент павінен нухільна выконваць строгія дыетычны

ныя прадпісанні пры лячэнні такіх хранічных захворванняў, як гепатыт, панкреатыт, халецыстыт, каліт і некаторыя іншыя. Практычна ўсе хваробы органаў стрававання несумяшчальныя з ужываннем алкагольных напояў і курэннем. Парушэнне гэтых прынцыпаў спрыяе развіццю цэлага шэрагу сур'ёзных ускладненняў.

Асабліва ўвагу варта звярнуць на той факт, што ў свеце ў апошнія гады значна расце распаўсюджванасць зляжасных пухлін стрававальнай сістэмы. А значыць, і насельніцтву, і медперсоналу неабходна памятаць пра анкалагічную насцярожанасць. Пацыент жа павінен працягнуць насцярожанасць падчас з'яўлення такіх сімптомаў, як неабгрунтаванае зніжэнне вагі, зніжэнне апетыту, нематываваная слабасць і галавакружэнні, пачуццё «затрымкі ежы» ў страўнікава-кішчэчным тракце і інш. Ранні зварот да ўрача падчас з'яўлення пералічаных сімптомаў, вытрымліванне элементарных прынцыпаў харчавання, адмова ад шkodных звычак — курэння і злоўжывання алкаголем — гэта і ёсць залог вашага здароўя.

А на пытанні чытачоў «Звядзі» і карыстальнікаў сайта doktora.by адказалі дацэнты 2-й кафедры ўнутраных хвороб Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта, кандыдаты медыцынскіх навук, урачы-гастрэнтэролагі вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі Мікалай КАПРАЛАЎ і Ірына ШАЛАМІЦКАЯ.

кішчэчнага тракта, гарманальныя парушэнні, харчовая алергія, нервовыя перажыванні, стрэсы.

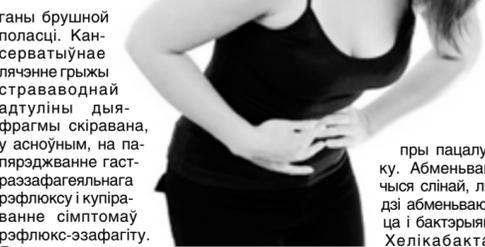
Для ўдакладнення паталогіі вам неабходна здаць біяхімічны аналіз крыві, каб даследаваць функцыю печані і падстраўнікавай залозы, выканаць ультрагукавое даследаванне органаў брушной поласці і эзофагагастрадудэнаскалію. Вынікі гэтых даследаванняў варта паказаць тэрапеўту або гастрэнтэролагу.

— Гомельская вобласць, Надзея Васільеўна. 60 гадоў. Два гады таму была рэзекцыя страўніка і 1/3 стрававода. З таго часу жоўць пастаянна, пасля кожнага прыёму ежы, трапляе ў стрававод. Пакутую ад пжыткі. Прымаю рэмкізон, маалокс. Аднак яны не дапамагаюць.

— На жаль, мы не ведаем прычыну, па якой вам, Надзея Васільеўна, выканалі рэзекцыю страўніка і 1/3 стрававода. Мяркуючы па вашых сімптомах, пасля аперацыі па-рушылася матарыка верхняга аддзела страўнікава-кішчэчнага тракта і з'явілася антырэфлюксная (рэфлюкс) эмсіеца кішчэчніка, якое складаецца з жоўці, у тую частку стрававода, што засталася. Як правіла, такі рэфлюкс носіць шчолачны характар. Маалокс — гэта антацыдны прэпарат, які не варта прымаць працяглы час. Ён ліквідуе сімптомы захворвання толькі на кароткі час. Для прызначэння плаванага працяглага лячэння вашай паталогіі мэтазгодна правесці эзофагагастрадудэнаскалію з наступнай кансультацыяй урача-тэрапеўта.

## ХІРУРГІЧНАЕ ЎМЯШАННЕ — ПРЫ СУР'ЁЗНЫХ УСКЛАДНЕННЯХ

— Мінск, Ірына Мікалаеўна. Вось вынікі сёлетняй гастраскапіі. Стрававод: кардыя страўніка пралабіруе ў стрававод. Заклоччэнне: эндаскапічны прыкметы хітальнай грыжы. Паталагісталягічнае даследаванне і заклуччэнне: гастрыт хранічны антральны з атрафіяй ад ++ да ++, актыўнасць +, запаленне +. Што азначае атрафія ++? Ці можна вылучыць хітальную грыжу або прыпынкі яе развіццё? Ці абавязкова пры наяўнасці грыжы аперацыя?



пры пацалунку. Абменьваючыся спінай, людзі абменьваюцца і бактэрыямі. Хелікабактар выяўляецца і ў налёце на зубах, і ў спіне. Таму неабходна вытрымліваць элементарныя правілы асабістай гігіены.

— Гродна, Ала Мечыславаўна. Якія прадукты катэгарыя забараняюцца пры калітах? Чула, што нельга грацкія арахі. А мне іх раілі для паляпшэння работы сэрца. Ці можна пазбавіцца каліты з дапамогай дыеты, як пішуць на сайтах?

Для папярэджвання гастрэзофагеальнага рэфлюксу рэкамендуецца частае дробнае харчаванне, абмежаванне аб'ёму ежы і некаторых прадуктаў (жывёльных тлушчаў, шакаладу, кавы, грубай клятчаткі, газіраваных напояў, вострых прадуктаў, свежага хлеба, мучных вырабаў і інш.). Пасля прыёму ежы з гадзіны нельга прымаць гарызантальнае становішча. Вечар павінен быць лёгкім, за 3 гадзіны да сну. Варта цалкам адмовіцца ад ку-

рэння і выключыць сітуацыі, якія выклікаюць павышэнне ўнутрыбрушынога ціску. Хірургічнае лячэнне грыжы страваводнай адтуліны дыяфрагмы прызначаюць, у асноўным, пры неэфектыўнасці лекавых прэпаратаў і пры наяўнасці сур'ёзных ускладненняў (пептычнай язве, страваводных крывацёкаў, структуры стрававода, стрававода Барэта і інш.).

## ХЕЛІКАБАКТАР ПЕРАДАЕЦЦА ПРАЗ СЛІНУ

— Мінск, Валянціна. Наша сям'я жыве са свекрыўей, у якой хелікабактар пілары +. Аднак урач лячэнне не прызначаў, паколькі яно неабяспечнае з-за іншых яе дыягназаў. Якая верагоднасць заражэння для астатніх членаў сям'і? Як доўга жыве гэты хелікабактар у нязвыкліх для сабе ўмовах — на посудзе, ручніку?

— Інфекцыя хелікабактар пілары распаўсюджваецца шляхам перадачы ад чалавека да чалавека. Мікраарганізм з'яўляецца анаэробам — гіне ў паветры, а перадаецца праз сліну. Заражэнне часцей адбываецца ўнутры сям'і або сярод людзей, якія цесна кантактуюць, паколькі інфекцыя распаўсюджваецца пры выкарыстанні аднаго і таго ж посуду, парушэнні правілаў гігіены, скупчанасці пражывання. Часта інфекцыя перадаецца ад маці дзіцяці — праз сліну, якая трапіла на соску, лыжку і іншыя прадметы. Заразіцца інфекцыяй Helicobacter pylori можна нават

— Лепельскі раён, Вольга Ігнатаўна. Ці можна пры звычайным гастрыце ўжываць малочныя і кісламалочныя прадукты, той жа кефір?

— Так, калі вы іх добра пераносіце, то можна.

Святлана БАРЫСЕНКА

## ПАЛІП МОЖА «ПЕРАДЗІЦЦА»

— Баранавічы, Тамара Аляксееўна. 57 гадоў. Паўтара года таму поўнацю выдалены страўнік. Цяпер назіраецца вельмі моцны заклад жоўці, пжытка. Курсамі прымаю панкреэцін. Аднак ежа не засвойваецца, пастаянна дыярыя. Страціла амаль 30 кг вагі. Самадудчванне жудаснае. Што б з'яла, пастаянна боль... Што мне рабіць?

— Верагодна за ўсё, пасля аперацыйнага ўмяшання ў вас парушылася аддзяленне жоўці. Гэта прывяло да фарміравання рэфлюксу, або закладу кішчэчнага эмсіеца з жоўцю ў стрававод. Рэфлюкс, як правіла, у гэтым выпадку не кісла, а шчолачны. Курсавага прыёму панкреэціну тут недастаткова. Для карэкцыі лячэння вам неабходна звярнуцца да тэрапеўта або гастрэнтэролага, а таксама выканаць эндаскапічнае даследаванне верхняга аддзела страўнікава-кішчэчнага тракта.

— Брэсцкая вобласць, Юрый. 35 гадоў. Адчуваю боль у кішчэчніку. Фібрагастрадудэнаскалія паказала, што ніякіх праблем няма. Менавіта даследаванне кішчэчніка яшчэ не праходзіў. Дзе можна праісці гэта даследаванне? Ці варта яго рабіць?

— Калі вы пакутуеце ад болю ў кішчэчніку, то для распазнання хваробы і пастаюняй дакладнага дыягназу неабходна правесці даследаванне гэтага органа. Абследаванне выконваецца эндаскапічным (каланаскапія) або рэнтгеналагічным (ірыгаскапія) метадамі дыягностыкі. Указаньня даследавання можна выконваць

у паліклініцы або стацыянары па прызначэнні ўрача-тэрапеўта.

— Маладзечна, Ірына Антоўна. 62 гады. Двойчы рабіла ультрагукавое даследаванне органаў брушной поласці. Першы раз нічога не выявілі. Праз два месяцы іншы доктар і на іншым апарате выявіў у жоўцевым пазуры паліп. Сказалі, трэба назірацца. Ці можа так быць, каб за два месяцы вырас паліп? Ці сапраўды трэба толькі назірацца? Якой можа быць тут пагроза здароўю?

— Тэарэтычна за два месяцы ў жоўцевым пазуры можа ўтварыцца паліп. Паліпы ў жоўцевым пазуры могуць быць як дабраякаснымі, так і перадажца ў зляжаснасныя новаутварэнні. На жаль, яны маюць агульныя клінічныя прыкметы. У гэтым выпадку мы рэкамендавалі б вам паўтарыць ультрагукавое даследаванне жоўцевага пазура праз 3-6 месяцаў і атрымаць кансультацыю хірурга. Пры выяўленні павелічэння паліпа ў памеры за памянныя тэрмін або з'яўленні новых паліпаў паказана правядзенне халецыстэктаміі — выдаленне жоўцевага пазура. Наогул ультрагуку лепей праходзіць у аднаго ўрача і на адным апарате.

— Пухавіцкі раён, Марыя Васільеўна. 59 гадоў. Неспецыфічныя язэвы каліт і язэвы практыч. У абласной балніцы прапісалі месакол, сульфасалазін. Ультрагуку брушной поласці паказалі камяні ў жоўцевым пазуры. Як лячыцца? Якой павінна быць дыета? Ці можна трапіць на прыём да вас?

— Месакол або сульфасалазін — гэта асноўныя прэпараты пры

лячэнні язэвага каліту і прымаць яго варта працягла. Гэтыя лекваквы сродкі можна ўводзіць таксама ў выглядзе свечак у прамую кішку.

Дыета пры гэтым захворванні залежыць ад таго, у якой стадыі яно знаходзіцца. Пры абстрактна і патрабавання пасцельнаго рэжым і аблегчаная дыета. Павінны быць выключаны прадукты, якія змяшчаюць грубую клятчатку. Розка абмяжоўваюцца вугляводаў і выглядае цукру. Харчаванне складаецца ў асноўным з вадкіх і працёртых каш, прыгатаваных пераважна на вадзе. Вельмі зручна выкарыстоўваць кашы для дзіцячага харчавання, якія трэба напалову разбаўляць вадой. Крупы для каш — маньня, рысавыя, грэцкія. Паколькі захворванне суправаджаецца крывацёкам, то неабходна папаўняць запасы жаліку і калію ў арганізме. Таму ў рацыён уключаюцца травы з няглухастых гатункаў мяса (ялавічына, цяляціна, курыца, індэчка, трус) і рыба, якія гатуюцца ў выглядзе паравых суфле, кнэляў, фрыкадэлеў амлетэ. Карысныя бялковыя амлетэты з яек, але можна ўжываць не больш за два яйкі на дзень. З напояў карысныя нямоцная гарбата без цукру, адвары зёлак, кампоты і кіслаы з няжылітых і пладоў. Калі пройдзе абстрактнае хваробы, у рацыён уключаюцца прадукты, якія спрыяюць кроваутварэнню і змяшчаюць вітаміны, асабліва С, А, К і групы В. Гэта печань, ялавічыны язык, чырвоная і чорная ікра, грэцкія арахі, марская рыба (траска, марскі акунь і інш.), няглусты тварог і нявострыя гатункі сыру. Пастулова падключуцца садавіна і агародніна як незаменная крыніца расліннай клятчаткі і вітамінаў.

Што датычыцца кансультацыі, то мы вядзем прыём у Прафесарска-кансультацыйным цэнтры

Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта. На прыём можае запісацца па нумарах: (+375 29) 700-90-70 (80), (+375 44) 500-90-70 (80).

## ЖОЎЦЕВЫЯ ШЛЯХІ ТЛУСТАГА НЕ ЛЮБЯЦЬ

— Мінск, Данута Леанідаўна. 39 гадоў. З дзяцінства быў боль у правым падрабрыні, дрэннае самадудчванне: як толькі што-небудзь з'ясі, з'яўляецца боль. У 2007 годзе з дапамогай лапараскапіі выдалілі жоўцевы пазур. Лягчы мне не стала. Што б ні з'яла, адчуваю боль. Гастрэнтэролаг накіравала да псіхатэрапеўта. Аднак той кажа, што сілай думкі супраць камяню не дапаможа. Тэрапеўт падазрае, што ў жоўцевых пратоках пасля выканання лапараскапіі мог застацца пжысок, таму прызначаў урсасан. Палёнку адчула, можа, тыдні на два... У мяне двое дзяцей, і я нават жаўражыла, што падчас цяжарнасці было не так дрэнна. Здала аналізы ў дыягнастычным цэнтры — усё спрабую знайсці прычыну болю. Што вы мне параіце?

— На жаль, нам не вядомы вынікі вашых аналізаў з дыягнастычнага цэнтра. Аднак мяркуючы па клініцы, у вас, верагодна за ўсё, ёсць функцыянальнае расстройства жоўцевыводных шляхоў. Па статыстыцы, ад гэтай паталогіі часцей пакутуюць жанчыны і нярэдка тыя, што перанеслі выдаленне жоўцевага пазура. Развіццю захворвання спрыяюць нерэацыянальнае харчаванне (шмат тлустага, вострага, вялікія перапынкі паміж прыёмамі ежы), захворванні органаў страўнікава-



— Карэліцкі раён, Мікалай. 63 гады. У апошні час у мяне баліць правы бок. Можа быць, печань? Куды звяртацца для абследавання? Ці роз печані і рак — гэта адно захворванне або два розныя?

— Боль у правым баку можа быць звязаная з многімі захворваннямі, у тым ліку і хваробамі печані. Для абследавання вы павінны звярнуцца да тэрапеўта, які прызначыць адпаведны лабараторны і інструментальны даследаванні. Развіццё хвароб печані, які правіла, звязана са злоўжываннем алкаголем, наяўнасцю віруснай гепатытаў В, С, Д, дзеяннем розных таксінаў і г. д.

Рак печані і цыроз — гэта два розныя захворванні. Сучасныя

аддзела страўніка, з'яўляецца так званы паўкожасны метадаў з прымяненнем візуальна-аналагавай шкалы. Нулявая ступень — адсутнасць атрафіі, + — слабая ступень, ++ — умераная, +++ — выражанае. Параўноўваючы даследаванні біаптаў, атрыманыя з дапамогай мікраскопа, урач-патамарфолог робіць заклуччэнне аб ступені атрафіі слізістай абалонкі антральнага аддзела страўніка.

Грыжа страваводнай адтуліны дыяфрагмы (сінонім — хітальная грыжа) уяўляе сабой хранічнае, з рэцыдывамі, захворванне, пры якім могуць зрушвацца ніжні аддзел страваводу або прылегла да стрававода аддзел страўніка. Часам праз готу адтуліну могуць змяшчацца і іншыя ор-

— Іх ужо, мусіць, тады былі і нормы, і лічылнікі?

## НІ ЗА ШТО...

Жахі — і не толькі нашага горада: «Прапаў чалавек...» Зноўку! І зноўку, ж самым умольным: пазва-ніць калі хто хоць што-небудзь ведае, аблеплены ўсе слупы... Што, напэўна ж, не марна, бо дзеён праз колькі энкілага знаходзяць — хоць нежывым... Сарваць бы тады абвесткі. Але не, месцамі яны, старыя, са здымкамі, усё яшчэ вісяць.

І ўсё шпідэц сведчаць: прапаў чалавек... Сапраўды. Ні за што!

## ПАДЗЕЛ

Дом. Кухня і спешка, бо на парозе гоці, а стол амаль пусты... Нешта стаўлю, нешта выцягваю з лядульні, рэжу... Нешта валіцца з рук. «Вілка!», «Відэлец!» — на два галасы прамаялюць памочніцы і няўдзямна глядзяць адна на адну: хто ж прыйдзе?

...Пры законным у нас двухмоўі трэба меркаваць, двое — ён і яна?

## БЕЗ ВІНЫ?

Раніца, горад, натоўп. У аўтобус, можна сказаць, унёс, да акна — прышоў; глядзі!

Ёсць, дарэчы, на што! Бо побач з нашым аўтобусам у агульнай плыні

## ■ Простая мова

# МАЛАДЫЯ ГАДЫ, МАЛАДЫЯ ЖАДАНЫ

## Не жаночая гэта справа — маўчаць, а таму, як заўжды, — што бачу...

Горад. Дзень. Вірлівы праспект. — Я сабе пельменю купіла, — даносіцца голас ззаду, — вечарам заву... — А я дык смяяныя болей люблю. Трошкі масла на патэльнію!... — І што?.. Стой тады над ёю — глядзі, калі перавярнуць... А яшчэ прыгараць... Потым патэльнію мый. На халеру?.. Гаварылі так дзве дзяўчынкі, відавочна — студэнткі, відавочна — кандыдаты ў жонкі. І гаспадыні.

## ЗАГАДКА

Гэтыя тры бабулі (адной пад дзеянства, дзюмо — за...) жывуць дзверы ў дзверы, можна сказаць — на адной плячоўці. Аднак горад не вёска — «на сплёне» не ходзяць: разам хіба на вялікіх святах калі збіраюцца — на Вялікідзень, на Каляды, юбілей. «Па лыжцы» тады нечага пжыць — бальзаму, каньяку ці добрага віна, пра многае гамоняць — прынамсі, спачатку. Бо ў канцы (гэта як закон) тая бабуля, што жыве адна, пачынае зайздросціць дзюмо: бо яны — сёстры, бо ў іх — добрая плямёнічка і нават дачка (хай толькі адна на дваіх і далёка за межамі)... А ў яе, можна сказаць, нікога. «Сама сабе, — кажа, — і звару пакуль, і куплю, і зраблю... А вось пахваць — нехта іншы павінен. І хоць бы ж па-людску». — Ды не хвалюйся ты, — сукавой-ваоць жанчыну суседкі. — Мы ж тут блізка... Калі што — адразу прыйдзем: і пакамануем, і прасочым... — Ну то ж глядзіце! — наказвае сёстрам бабуля. — І потым, сыходзячы, думае: а цікава — адкуль яны ведаюць, што памруць пазней?

## ХАЧУ І БУДУ

...Знаёмая маці-геранія ўсіх сваіх дзяцей нарадзіла дома, бо сорамна, казала, з такой драбязой да доктара ісці. Цяпер — новыя часы, новыя парад-

Туфлікі на паліцы — ну проста цуд: на прыгожых абцасах, лёгкія, зручныя... І нават майго памерчыку! Яно ж грэх не абуюць? Шкада: велікаватыя... — А меншыя ёсць? — пытаю ў прадавачкі.

— Аду хвілінку, — па-беларуску (!) просіць яна, каб знікнуць у блізкіх дзвярах і, вярнуўшыся праз імгненні, павініцца — у нас, на жаль, няма. Але ёсць тры іншыя крамы.

Папрасіўшы пачакаць, яна абзавіла ўсе, папытала там патрэбны памер. І толькі пасля гэтага бездапаможна развала рукамі: прабачце, маўляў... І прыходзіць яшчэ.

Прыду, напэўна... Хаця б таму, што ні ў адной з вядомых дагэтуль, прывычных крам ніколі не бачыла падобнай увагі да пакупнікі, не чула ад прадаўцоў элементарнага «Калі ласка — Дзякуй».

## ТОЛЬКІ ВІНІК!

Цырульняў шмат — дзяржаўных, прыватных... Гэту, падобна, у былой «калясачнай» адкрылі, на дзве сцяны люстэркі павесілі, тры адмысловыя кросы паставілі. У адным кліента калі ласка змясцілася, бо «шырокая», бо ў гадах і, напэўна, з начальнік: дзелавіта разгарнула нейкі часопіс, паказала, які хацела б колер валосаў, якую стрыжку і потым укладку. «Вы ўсё зразумелі?» — дошчыца строга спытала ў маладой майстрыцы. «Усё», — адказала дзюўчына. І працавала ж! Але... — З колерам вы памыліліся, — праз гадзіну з казкам сказала кліентка, — фарба ваша сівызу не закрыла, укладка таксама не такая... Я не буду вам плаціць. У дзяржаўнай цырульні калі гэтай

## КУПЛЯЎ СВАЁ

У будык, як у музей, — хіба паглядзець. Але ж і гэта (а тым больш жанчыне) трэба.

## МАЛАДЫЯ ГАДЫ

Чыстая праўда (у Аўцюках бывае і чыстая брахня): студэнткі-другакурнікі акружылі старога прафесара. Спыталі: «А вось калі вам было 20 гадоў, чаго найбольш хачелася?» — «Ёсці!» — без роздуму выдаў той. — І вучыцца», — потым выдалі.

Сам таксама студэнтаў распытваў: хто адкуль прыехаў, дзе жыве? Двое хлопцаў прызналі, што дагэтуль кватэру зняць не могуць, што двухпакаёўку хацелі б — добрую, непадалёк... І каб нядарога.

— Дык мо, — разважаў прафесар, — вам і аднаго пакоя хапіла б, калі грошай бракуе?

— Не, — адказалі хлопцы. — Нам трэба два, бо мы ж не адны, мы — з дзеўкамі. Летась гэтак жылі. І сёбета хацелі б...

Маладыя гады — маладыя жаданні... Валянціна ДОУНАР



СТРАШНАЯ СІЛА

Сямён, можна сказаць, за рукаў цягне сяброўка да вабнай суседкі. — Давай зазірнем, — шпэца ў самае вуха. — На паўгадзіны усюго... Там бутэлячка, добрая закуска... — Не, не пайду, — вырываецца Янка. — Нават не кліч! — Чаму? Твая ж у вёсцы, у водпуску... Баяцца няма чаго... — Не, не скажы, брат: лес чужы, поле бачыць. Так і мая Маруся. Ёй інтуіцыя падкажа — і дзе я быў, і з кім я піў...

Г. Гомель.

Дзіцячы куточак

ПРЫГОЖЫЯ НОЖКІ!

Дачушка (2 гады) прыбралася ў новенькія калготкі салатавага колеру, разглядае сябе ў люстэрку і разважае: — Гэтая ножка правая, а гэтая — злёненёккая.

Запісала Алена ЛІХАДЗІЕЎСКАЯ, Краснае, Маладзечанскі раён.



З падзякай і ўдзячнасцю Аляксей Сцяпанавіч СКАКУН, старшыня СВК «Астрамечава» Брэсцкага раёна, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. УНН 200035478

Сардэчна віншваем Пятра Мядзюжэвіча ПЯСЕЦКАГА з юбілейным днём нараджэння!

Зычим моцнага здароўя на доўгія гады, бацьдзёрска, добрага настрою і шчасця. Жадаем быць вясёлым, не хварэць, 3-за дробязяў не хвалівацца, Душой ніколі не старэць! Каб з такім жа цудоўным настроем сустраць чарговы юбілей. З вялікай павагай і пашанай сям'я ДАЎГЯЛАЎ.

Васіль НАЙДЗІН ЯК МЯНЕ ВІНШАВАЛІ (гумарэска)

Усё было б добра, каб я не забіў гол. Ды не — у твая вароты... У самых пачатку другога тайма... Аднаго абвёў, другога. Цэнтральнага абаронцу фінтом паклаў. Уперадзе, бачу, варатар — дрыжыць як асінавы ліст. Жэнька злева крычыць: «Дай я калупну!» А тут самому хочацца... У «дзвятку»! Каб сантыметрах у пяці ад бакавай стойкі і ў трос — ад верхняй перакладзіны... Як вучылі... Бац!!!

— Го-о-о!!! — гудзе стадыён. — Есць адзін! — святкуе трэнер.

Я таксама ад радасці падскочыў. Потым прыямліўся. На калянах, як на ложка, праехаў на траве. І тут усе да мяне — абдымаць, цалаваць...

Спачатку, вядома ж, наханы нападаючыя. Во ўмеюць! Закачаны лавучыцка. Потым паўабаронцы і абарона з варатарам, рукі раскінушы...

Пасля таго, як нацалаваліся, нехта скамандаваў: — Падкінем яго, хлопцы!!! Ён жа гол забіў! І пайшло тут, і паехала... Ледзь

вырываўся, трэба ж, ведаю, і з балельшчыкамі радасць падзяліць. З узятымі рукамі паймаў да цэнтральнай трыбуны. У пятым радзе мне цюльпаны ўручылі, у дзясцым — ландышы... Віншаванні энюу жа з усіх бакоў, пажаданні, абдымкі... Зверху нехта крычыць: — Пецька!.. Памятаеш, мы ў шостым класе за адной парты сядзелі? Нічога не вучылі, не чыталі... Забі ім яшчэ!

Ды лёгка ж! Кінуў аўтографі даваць — і назад, на поле! Насустрач, бачу, трэнер. Я што — цалавацца дык цалавацца... І да яго... А ён... кулаком мне пагражае і на табло паказвае. Зірнуў — душа ў пяткі: нам аж тры галы забілі! А вось і чацвёрты — у варотах...

Так што наконт уласнага гола я тут жа супакойўся — панёсся да цэнтральнага круга пачынаць спачатку.

Ага... Пачнеш... За пяць хвілін да фіналу... Вось як бывае... А каб не забіў я гол у самым пачатку другога тайма, мы абавязкова выйгралі б!

Даты Падзеі Людзі

1918 год — 95 гадоў таму нарадзіўся (вёска Клятное Глускага раёна Магілёўскай вобласці) Фёдар Міхайлавіч Янкоўскі, вядомы беларускі мовазнаўца, пісьменнік, доктар філалагічных навук (1970), прафесар (1971), заслужаны дзеяч навукі Беларусі (1972). Заснавальнік беларускай фразеалогіі. Даследаваў фанетыку, лексіку, фразеалогію, граматыку беларускай народнай і літаратурнай мовы, яе гісторыю. Складальнік зборніка крылатых слоў і афарызмаў. Пісаў навелы, апавяданні, літаратурныя мініяцюры. Памёр у 1989 годзе.

1792 год — у рэвалюцыйным Парыжы адкрыўся новаабраны Нацыянальны канвент. Перш за ўсё ён скасаваў манархію. Былы кароль Людовік XVI намінальна стаў звычайным «грамадзянінам Луі Капетам». У снежны экс-кароль, прадчуваючы свой лёс, пісаў адвакату: «Я не аддаюся самападану: яны не спыняцца на паўдарозе. Ім давалося б заначта часта чырванец, пастаянна бачачы ў сабе перад вачыма сваю ахвяру. Мне чакае лёс Карла I, мая кроў праляцэца, і я буду пакараны за тое, што ніколі не праляў каўры». І гэтак — шчыра праўда: Людовік XVI быў цёмным чалавекам, не меў палітычных праціўнікаў.

1923 год — 90 гадоў таму нарадзіўся (сяло Лучны Мост Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці) Мікалай Аляксандравіч Барысевіч, фізік, акадэмік НАН Беларусі (1969), АН СССР (1981), РАН (1991), заслужаны дзеяч навукі Беларусі (1994), Герой Сацыялістычнай Працы (1978), замежны член Славенскай акадэміі навук і мастацтваў, замежны член Чэхаславацкай АН, сапраўдны член Еўрапейскай акадэміі навук, мастацтваў і пісьменства, ганаровы доктар прадказнаўчых навук Енскага ўніверсітэта імя Ф. Шлёгера. Аўтар больш як 300 навуковых прац, у тым ліку 3 манаграфій. Гэта даследаванні па люмінесценцыі і спектраскапіі складаных малекул, лазернай фізіцы і інфрачырвонай тэхніцы. Ім распрацавана статыстычная тэорыя фотатзічных працэсаў у складаных малекулах. Лаўрэат Ленінскай прэміі (1980), Дзяржаўнай прэміі СССР (1973), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998).

«БАНАНЫ» З ТВАРАГОМ  
Спатрэбіцца для цеста: масла сметанковае — 200 г, смятана — 200 г, мука — 400 г, куркума — 1 ч. л., сода, гашаная воцатам, — 0,3 ч. л., соль, для начыння: тварог — 400 г, цукар — 200 г, ваніль — 1 ч. л., мука — 3 ст. л., сода, гашаная воцатам, — 0,3 ч. л.

Для цеста муку перамяшаць з куркумай. Дадаць смятану, дзёртае на буіной тарцы масла, гашаную соду, у тры пальцы солі. Замесіць цеста. Прынязь у халадзільнік на 30 хвілін.

У тварог пакласці цукар, ваніль, соду, муку (3 ст. л.) і перамяшаць. Праз 30 хвілін дастаць цеста, падзяліць на 8 частак. Кожную дзелім яшчэ на 4 часткі. Часткі можна раскачаць, але цеста добра размянаецца і рукамі ў авальную форму. На сярэдзінку кладзем палоскай фарш. Не імкніцеся пакласці большы. Пры выпечцы лупіна лопне і выгляд сапусецца. Зашчыпнуць краі. Надаць форму банана. На бляху пакласці пергамент, а «бананы» — на яго. Выпякаць 20 хвілін пры тэмпературы 200 °С.

Не імкніцеся іх запячы, яны павінны застацца такага ж колеру. Толькі ні падрумяніцца. Класці адно на адно пачанне можна, толькі калі яно абсалютна астыве.

-2962-

ХАТНЯЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

ПАКАСУЙЦЕ!

Баклажаны фаршыраваныя

Спатрэбіцца: сыр — 50 г, алей, мука — 2 ст. л., перац балгарскі (чырвоны) — 200 г, яйка курчынае — 1 шт., фарш мясны — 500 г, баклажаны — 2 вялікія, соль, перац.

Разразаем баклажаны, надразаем мяккаць крыж-накрыж і прамазваем алеем (1 сталовай лыжка на кожную палову). Змяшчаем у доўжыню, разгартую да 200 градусаў, на 10 хвілін. Дадаем у фарш соль, перац, і яйка. Змешваем. Дадаем муку і энюу змешваем.

Па заканчэнні 10 хвілін дакладваем на бляху балгарскі перац і запякаем яшчэ 7-8 хвілін.

Баклажан павінен крыху падрумяніцца. Дастаем з баклажана мяккаць. Злучаем мяккаць ад баклажанаў і перац балгарскі, здрабняем з дапамогай блэндара ці мясарубкі. Злучаем масу з агародніны з мясным фаршам. Напаўняем атрыманым фаршам баклажаны. Ставім у разгартую да 180 градусаў духоўку на 40 хвілін. Пасыпаем сырам і пакадаем яшчэ на 5 хвілін.

«Бананы» з тварогом

Спатрэбіцца для цеста: масла сметанковае — 200 г, смятана — 200 г, мука — 400 г, куркума — 1 ч. л., сода, гашаная воцатам, — 0,3 ч. л., соль, для начыння: тварог — 400 г, цукар — 200 г, ваніль — 1 ч. л., мука — 3 ст. л., сода, гашаная воцатам, — 0,3 ч. л.

Для цеста муку перамяшаць з куркумай. Дадаць смятану, дзёртае на буіной тарцы масла, гашаную соду, у тры пальцы солі. Замесіць цеста. Прынязь у халадзільнік на 30 хвілін.

У тварог пакласці цукар, ваніль, соду, муку (3 ст. л.) і перамяшаць. Праз 30 хвілін дастаць цеста, падзяліць на 8 частак. Кожную дзелім яшчэ на 4 часткі.

Часткі можна раскачаць, але цеста добра размянаецца і рукамі ў авальную форму. На сярэдзінку кладзем палоскай фарш. Не імкніцеся пакласці большы. Пры выпечцы лупіна лопне і выгляд сапусецца. Зашчыпнуць краі. Надаць форму банана. На бляху пакласці пергамент, а «бананы» — на яго. Выпякаць 20 хвілін пры тэмпературы 200 °С.

Не імкніцеся іх запячы, яны павінны застацца такага ж колеру. Толькі ні падрумяніцца. Класці адно на адно пачанне можна, толькі калі яно абсалютна астыве.

-2962-

САМ САБЕ ДЫЗАЙНЕР

Колер вашага дома

Кватэры, да рамонту і аздаблення якой гаспадары запрашалі дызаўнера, заўважаны адроз. Асабліва дзіваць у такіх кватэрах колеравыя расшні.

Спецыялісты па дызаўне інт'ер'еру вылучаюць чатыры асноўныя колеры ў залежнасці ад іх уздзеяння на чалавека.

Сіні колер і любія яго адценні супакойваюць, настрайваюць на шчырасць і адпачынак. Пульс, крывяны ціск, частата дыхання прыходзяць у норму, арганізм пераключаецца на ашчадны рэжым.

Зялёны колер павялічвае энюўненасць у сабе, дае чалавеку настойліваць і цвёрдасць у дасягненні мэт. Да таго ж ён дорыць адчуванне чысціні і свежасці і падабача абсалютна ўсім. Ідэальны колер для тых, хто хоча падабача сабе і іншым.

Чырвоны колер называюць «ударнай сілай волі». Ён павялічвае крывяны ціск, пачашчае пульс і дыханне. Паказвае жыццёвую сілу, сексуальнае жаданне і мару пра пераўтварэнне усёга ў сіх.

Гэта колер тых, хто імкнецца дамагчыся ўсплы. Ён надае імпульс да дасягнення вышэйшай у любой сферы. Гэты колер цалкам захоплівае увагу і патрабуе высылкаў для ўспрымання.

Жоўты колер — самая светлая яркая фарба, яна і ўздзейнічае на чалавека лёгка і жыва. Жоўты адлюстроўвае святло, выпраменьвае ва ўсе бакі весялосць. Псіхалагічна жоўты вываляе ад любых нягод, дзейнічае рэлаксуюча.

Адценні, зразумела, дапаўняюць асноўныя функцыі «галюнага» колеру, кожны на свой лад. Так, колер апельсіна прыяе прытоку калароду ў кроў, павялічвае творчую актыўнасць, аранжыявы выклікае адчуванне задавальнення.

Фіалетавы, на думку дызаўнераў, зачароўвае, стварае адчуванне казкі і чараўніцтва. Аднак у вялікіх колькасцях гэты колер, асабліва густы і шчыльны, даволі хутка выклікае пачуццё прыгнечанасці.

Белы колер стварае адчуванне раскошы і дабрабыту, аднак у вялікіх колькасцях пазбаўляе памяшканне ўтульнасці і робіць яго, асабліва пры штучным асветленні, падобным на балюшню. Таму спецыялісты раяць заўсёды ажыўляць яго аксесуарамі і дэталімі іншых, яркіх і цёлых адценняў.

Зыходзячы са значэння колеру, мы можам падбіраць шпалеры ці абіўку мэблі, вызначаючы пры гэтым настрой і непасрэдна ўздзейнічаючы на сабе і сваіх блізкіх.

-2963-

Усходні гараскоп на наступны тыдзень

**АВЕН.** Адносіны на працы могуць ускладніцца. Давядзецца шукаць кампраміс паміж сямейнымі і службовымі абавязкамі. Спатрэбяцца такія якасці, як тактоўнасць і ўменне спягадаць. Іх правільнае выкарыстанне дазволіць справіцца з вельмі запущанай сітуацыяй.

**ЦЯЛЕЦ.** Актыўнасць і прадпрымальнасць прыносяць поспех. У панядзелак і пятніцу пажадана не рызыкаваць, але ў іншыя дні рызыка прынясе жадны вынік. Паспрабуйце спакойна стаяцца да змен, якія адбываюцца ў асабістым жыцці. Пэрыяд насычаны падзеямі і сіхляе да актыўных і расушчых дзеянняў. Пажадана не правакаваць адкрытага супрацьстаяння і канфліктных сітуацый.

**БЛІЗНЯТЫ.** Не варта асабліва паглыбляцца нават ва ўласныя праблемы, не кажучы ўжо пра чужыя. Нічога асабліва засмучальнага тыдзень не прынясе, а пра дробныя непрыемнасці лепш забыцца адразу. Падзеі на працы не выклічуць у вас прыступу запалу, але кажаць пра гэта ўголас не варта. У сярэдзі пажадана на час адключыцца ад спраў і адпачыць, вашы ідэі ў гэты дзень могуць аказацца незапатрабаванымі, што крывадна; затое перадыхаць у справах дазволіць пазбегнуць рознагалассяў. У канцы тыдня не варта даймаць сябе і сваіх блізкіх празмернай эканоміяй.

**РАК.** Займіцеся духоўным развіццём і самаадукацыяй. Спатрэбіцца новую і важную інфармацыю. Удалым стане абмеркаванне ваших ідэй і прапановаў з начальствам. Вас чакае сустрэча са старымі сябрамі. Нядрэнна было б зрабіць ім якія-небудзь прыемныя падарункі. Вы будзеце вызначача красамоўным і дасціпнасцю, лёгка і даходліва выказваць свае думкі, таму скарыце ўсіх сваім прамоўніцкім талентам.

**ЛЕУ.** Варта звярнуць увагу на адміністрацыйную частку абавязкаў у прафесійнай дзейнасці. Прытрымлівайцеся больш традыцыйных спосабаў арганізацыі працоўнага працэсу. Пашук арыгінальных расшэнняў не прынесе чаканага поспеху. Станоўчы вынік магчымы пры зносінах з аўтарытэтнымі арганізацыямі.

**ДЗЕВА.** Давізі на тыдзень — больш слухаць і менш казаць. Давядзецца заклацца на дапамогу ўсю сваю інтуіцыю і мудрасць. Спатрэбіцца таксама гнуткасць і прыстасавальнасць у сітуацыях, якія ўвесь час змяняюцца. Вучыцеся імі кіраваць. Знайшоўшы аднадумцаў, вы атрымаеце магчымае ажыўляццё даўня і задумкі.

**ШАЛІ.** Не дазваляйце нікому злоўжываць вашай добрасумленнасцю. Па-першае, іх шмат, а вы — адны, а па-другое, усім дагата-

дзіць будзе немагчыма, таму на вас яшчэ і пакрыўдзяцца. З'явіцца шанец выявіць свае здольнасці ў свабоднай творчай дзейнасці. Ваша праніклівасць будзе спрыяць дзелавому ці прафесійнаму поспеху. Варта сцерагчыся імпульсіўнасці ў справах і патурання ўласным слабасцям. Вельмі свачасовымі акажуцца прафілактычныя захады супраць ляноты. Праявіце мудрасць і спачуванне ў дачыненні да блізкіх.

**СКАРПІЁН.** Неабходна сканцэнтравачь намаганні на дасягненні пастаўленых мэт. Не бойцеся цяжкасцяў і пераход, вам абавязкова трэба іх пераадолець. Чацвер — выдатны дзень для новых праектаў і першых крокаў для іх ажыццяўлення. Есць перспектывы для далёкіх, магчыма, замежных, паездкаў. Паспрабуйце быць больш памярковымі ў дачыненні да блізкіх людзей, стымілівайце бурныя эмоцыі.

**СТРАЛЕЦ.** Магчымыя сур'езныя перагрукі на працы. Лепш пазбягаць рызыкаўчых дзеянняў, бо для рэалізацыі славабоўных кар'ёрных задум неабходна мець спакойны тыл. Тыдзень важны для будучыні, для змен — як у лепшы, так і ў горшы бок. Вам прынясе шчырую радасць сустрэча са старымі сябрамі. У сямейных праблемах правяйце цяргленне і вытрымку, тады сітуацыя наладзіцца і стабілізуецца.

**КАЗЯРОГ.** Тыдзень можа стаць досыць напружаным у змацыйным плане, але вас будучы падтрымліваць сябры і блізкія людзі. Не варта падавацца песімістычным настроям, ганіце прэч змрочныя думкі. Паспрабуйце не дазваляць праблемам адбывацца на адносінах з навакольнымі, яны не павінны ад гэтка пакутаваць. Засяродзьцеся — наслявае сур'езны момант для расшчэпа прарыву.

**ВАДАЛЕЙ.** Нядрэны тыдзень для праасоўвання ўгару па кар'ернай лясвіцы. У аўторак варта быць вельмі асцярожнымі, пазбягаць грамадскіх мерапрыемстваў, бо нават адно неабдуманнае слова стане пажыткам для пагалосяк. Будзеце акуртанымі і цярглымі ва ўсіх справах, і вы даможаце жаданай мэты.

**РЫБЫ.** Інтуіцыя прынясе поспех. Галоўнае — не разгубляць такіх якасцяў, які расушчаць і сабраннасць. Прывабная прапанова паступіць ад вашага старога знаёмка. Не бойцеся ўзяць на сябе адказнасць, і вы абавязкова выйграеце. Палепшыцца адносіны з афіцыйнымі інстанцыямі. Настае спрыяльны перыяд для сур'езнага жыццёвага выбару. Можна паўстаць сітуацыя, з дапамогай якой вы даведзецеся шмат новага пра блізкае кола энюсі.

Было сказана  
Арцём ВЯРЫГА-ДАРЭЎСКІ, паэт, драматург, публіцыст:  
«Музыканты, што не гарманіруюць адны з адным душой, нядоўга цеіаць сармоніяй музыкай».

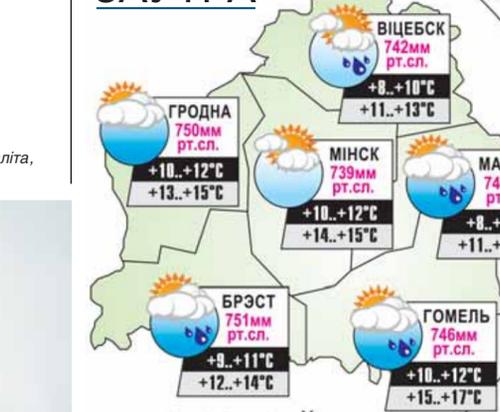
СЁННЯ

Месяц  
Поўня 19 верасня.  
Месяц у сур'і Авена.

Імяныны  
Пр. МАЛІЯ ПРАЧЫСТАЯ  
(Нараджэнне Маці Божай).  
К. Аляксандра, Ваўжынца, Іпаліта, Мацея.

Сонца	Усход	Захад	Даўжыня дзя
Мінск	6.53	19.11	12.18
Віцебск	6.42	19.01	12.19
Магілёў	6.43	19.01	12.18
Гомель	6.40	18.57	12.17
Гродна	7.09	19.26	12.17
Брэст	7.10	19.26	12.16

ЗАЎТРА



...у суседзях

ВАРШАВА +13...+15°C	КІЕЎ +13...+15°C	РЫГА +16...+18°C
ВІЛЬНЮС +14...+16°C	МАСКВА +8...+11°C	С.ПЕЦЯРБУРГ +11...+13°C

УСМІХНЕМСЯ

На Усходзе разумны баран, калі бачыць нож, пачынае рохкаць.

— Я люблю цябе.  
— Не, хлопцы і дзяўчаты, усё роўна без пашпарта я вам каньке не прадам.

Фура з матрошкамі на паўгода паралізавала саратаўскую мытню.

— Чым масквіча можа здзівіць кітайскі мегалопі?  
— Заторамі.  
— Дык палова Масквы стаіць у аўтамобільных заторах...  
— А там у пешых.

«Жыццё пасля 50-ці толькі пачынаецца!» — падумай я і наліў сабе яшчэ 50.



**ЗВЯЗДА** БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЙНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 АД 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕНАЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Галоўны рэдактар КАРПЮКЕВІЧ Аляксандр Міхайлавіч.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Н.КАРПЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), В.КЛЮЧНІК (намеснік галоўнага рэдактара), А.КІЯШЧУК, Л.ЛАХМАНЕНКА, С.ПРОТАС (першы намеснік дырэктара-галоўнага рэдактара), Н.РАСОЛЫКА, С.РАСОЛЫКА, А.СЛАНЕЎСКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В.ЦЕЛЮШК, Л.ЦІМОШЫК.

НАШ АДРАС: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-А.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная — 287 19 19 (тэл.факс); адрэдакцыйны — 287 18 64, падпі